

ПОСЛѢ АЗБУКИ
КНИГА ДЛЯ ЧТЕНІЯ
ДЛЯ
Алтайскихъ инородческихъ школъ.

Г. БІЙСКЪ.
Типографія „Товарищество“
1916.

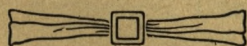
Ойрот.
3-80

ПОСЛѢ АЗБУКИ

КНИГА ДЛѢ ЧТЕНІЯ

ДЛѢ

Алтайскихъ инородческихъ школъ.

ИИВ. № 306

БІЙСКЪ.
Типографія „Товарищество“
1916

Печататъ разрѣшается. Марта 28-го дня 1916 года.
ЕПИСКОПЪ ИННОКЕНТІЙ.

М О Л И Т В Ы .

Уйгунала, суузак поимча кондым деп, Кудайга алкыш жеттирип, крестенип айт:

Э Кудай! Саа алкыш жессин.

Анын кинде төжөгийней саадабай туруп, колун жүзүн жунала, агару иконанын алдына туруп коип, болгоонып крестенип, Каан Кудайга мунип мөргүп айт:

Аданын-| Уулдын-|, Агару Тыннын адына+, аминь.

Э Кудай! мен килинчектүгө биянду болгын (крестенип пажыр).

Э Кудайдын Уулы Исус Христос Каан, агару Енейнин, ончо агарулардын мөргүу учун бисти кайрлагын (крестенип пажыр).

Саа алкыш жессин, э Кудайбис, Саа алкыш жессин.

Э теңередеги Улу Бий, коот эдеечи, чынды билдиртип турган Тын, ар жерде бар болуп, ончоны толтуруп жаткан, ар жакшылык-была бай, түрү эдеечи! Сен келип, ичибисте үйлөнгин, ончо пижарыбисти арулагын; э Биянду, сүңебисти аргалагын.

Агару Кудай, Агару Күч, Агару Өлбөс, бисти кайрлагын (үч каттап айтканзаин крестенип пажыр).

Адаа, Уулга, Агару Тынга алкыш жессин, эмди-дее, качандаа, чактын чака. Аминь.

Э Агару Үчүлүк, писти кайрлагын; э Каан, килинчектерибисти арулагын; э Пашкаруучу, жарамастарыбисти таштагын; э Агару, Сен келип, жоболыбисти жаскын, Божоннын адын учун.

Э Каан кайрлагын (үч каттап).

Адаа, Уулга, Агару Тынга алкыш жессин, эмди-дее, качандаа, чактын чака. Аминь.

Э теңереди Адабыс! адың Сениң алкалзын. Каандыгың Сениң келзин. Канип теңереди, анип жерде-дее табың Сениң болзын. Күңдеги ажыбисти пүгүн биске бергин. Канип бис алымдуларыбисти пожодып жадыбис, пистиң алымдарыбисти таштагың. Жеткерге бисти кидирбегин; жаманнай бисти аргалагың. Пашка-рар пашкару, күчтү Күч, мактулу мак десе, чактың чака Сениң туру. Аминь.

Э Каан кайрлагын (12 каттап).

Адаа, Уулга, Агару Тынга алкыш жессин, эмди-дее, чактың чака. Аминь.

Келигер, Кудай Кааныбиска пашкойолдор (крестенип пажыр).

Келигер, Христос Кудай Кааныбиска жыгыла пашкойолдор (крестенип пажыр).

Келигер, Христос Каан Кудайбистиң Поюна жыгыла пашкойолдор (крестенип пажыр).

Къ тебѣ, Владыко, человекѣколюбче:

Э кижі сүеечи Пашкаруучи! уюкудай туруп, Саа келдим. Пуурсак деп, салганың-была кылынарга кичеенип. Саа мөргүп турум; ар кажы чакта, неге-дее болзо, маа полуш эткин; ар жаманнай, көрмөстиң арлажарынай мени корулагын; мөңкү каандыгыңа мени кириштиргин. Мениң Жајачым Сен эдей, маа килеир, ар јакшылыкты берер Сен эдей; Саа бар боим иже-нип, өргүлји, эмди, чактың чака Саа алкыш јеттиредим. Аминь.

Пресвятая Владычице, моя Богородице:

Э Арудай ару Эне Пашкаручы, Кудайдың Энези! Бойуң-нун агару, күчтең күч-мөргүуң-биле, мен пазынчыкту, кыялду кулуңнай чөкөнөримди, унударымды, ойгорбозымды, пужулан-базымды, јаманданган јүрегимниң, карачкыланган сагыжимниң неле пијар санаазын, јаман санаазын, Кудайдиң јамандаир санаазын јайлаткын; кычаларымниң јалбыжын өчүргин, мен-десе өксүс, јаман мин, көп јаман едеир дең, мажаирдай мени айрып алгын, неле јаман кылынарымнай божоткын, ончо уктуларга алкадыш турган Сен эдей, улу күндүлү адың чактың чака мактадып туру. Аминь.

Святыи Ангеле, предстояй:

Э Агару Ангел! жаманданган сүнөмди, шыралу жүрүмимди паштаачы эдей: мен килинчектүди таштабагын. байланардаң байланбаганымный учун меней кезде болуп барбагын; пу өлүм-тик эдимди жаман көрмөскө албададып, бажымды билерин аның табына салбагын; жаманданган, пужуланбас колымды тудуп паштагын, аргаланар жолго мени паштандыргын. Андый эде, э Агару, Кудайдың Ангелы! кыялду эди тынымды чеберлеечи, корулаачы эдей, ончо жажымный туркунына, неле Сени ачуландырып эткенимди таштагын; пу эрткен түнде неле килинчек эткенимди таштагын; пу жеткен түште мени корулагын каршуга неле комыдаттырарымнай мени айрып алгын, кандый-даа килинчек биле Кудайды калчыктырбаин; мениң учун Кудайга мөргүгин, Боиный коркудына мени тыйытсын, мени Боиный пуурсагына туружар кул етсин. Аминь.

Моли Бога о мнѣ:

Э Кудайга жарамык (адын ада), мениң учун Кудайдаң сурангын; маа полужар, сүнөмний учун мөргүйчи Боюна кичеенип, Саа сыгыным келдим.

Богородице Дѣво радуйся:

Э Кудайды тууган Кыс! кубуксыгын; жакшылыкту Марія, Каан Сениң-биле туру. Сүнөбисти Аргалаачыны тууп, үй кижилерде алкалузың, ичийней чыканы-даа алкалу.

Спаси, Господи, люди твоя:

Э Каан! кижилерийди аргалагын, Боюңнуң энчийди алкагын. Ак жаңду ИМПЕРАТОР НИКОЛАЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ Улу Кааныбиска өштүлерин пастырып, журтуңды крезий-биле коруп тургун.

Молитвы предъ сномъ:

Во имя отца:

Аданың, Уулдың, Агару Тынның адына, Аминь.

Господи Исусе Христе, Сыне Божій:

Э Кудайдыҥ Уулы Исус Христос Каан! Арудаҥ ару Энейний, боинда Кудайлу болгон преподобный адаларыбистий, ончо агарулардыҥ мөргүү учун бисти кайрлагын. Аминь

Слава Тебѣ Боже нашъ:

Саа алкыш жессин, е Кудайбис, Саа алкыш жессин.

Царю небесный:

Э Теңереди Улу Бий, Коот эдеечи, чынды билдиртип турган Тын, ар јерде бар полуп, ончоны толтуруп јаткан, ар јакшылык-была бай, түрү эдеечи! Сен келип ичибисте үйленгин, ончо шјарыбисти арулагын; э Бианду, сүнебисти аргалагын.

Агару Кудай, агару Куч, агару Олбөс, бисти кайрлагын (уч каттап айтканзаин крестенип пажыр).

Ада, Уулга, Агару Тынга алкыш жессин, эмди-дее, качан-да чактыҥ чака, Аминь.

Э агару Учүлүк, писти кайрлагын; э Каан, килинчектери-бисти арулагын; э Пашкаруучы, јарамастарыбисти таштагын; э Агару, Сен келип, јоболыбисти јаскын, Божый адын учун.

Э Каан кайрлагын (уч каттап).

Адаа, Уулга, Агару Тынга алкыш жессин, эмди-дее, качандаа чактын чака. Аминь.

Отче нашъ:

Э Теңереди Адабыс! адын Сений алкалзын. Каандыгын Сений келзин. Канип теңереде, анип јерде-дее табыҥ Сений болзын. Күндеги ажыбисти пүгүн биске бергин. Канип бис алымдуларыбисти пожодып јадыбис, пистиҥ алымдарыбисти таштагыҥ, јеткерге бисти кидирбегин; јаманнаҥ бисти аргалагын. Пашкарап пашкару, күчтү күч, мактулу мак дезе, чактыҥ чака Сений туру. Аминь.

Господи Боже нашъ, еже согрѣшихъ:

Э Каан Кудайбис ижим-биле, сөзимбиле, санагам-была

пугун еткен жазыгымды. пуурсак, кижн сүүечи Боюн, ташта-
гын. Маа амыр, енчү уюку бергнн. Мени ар жаманнай кору-
лаирга, сакыирга сакчы Ангелындай ие бергнн. Эди тыныби-
стий сакчызы Сен эден, Саа, Ада, Уул, Агару Тын, емди-дее,
качан-даа, чактын чака алкыш жеттиредибис. Аминь.

Благаго Царя Благая Мати:

Э Арудаң Ару, алкышка калган, Кудайды тууган, Пуур-
сак Кааның пуурсак Енези Марія! Уулың Кудайбистий биянын
кычалу тыныма урулткын. Боюңнын мөргүүн-биле мени жакшы-
лык кылыка паптагын; жажым түгөйгннче, киндеги күндеримди
кеми-чеми жок ертиргидий болоин; э аруда жаңыс алкышка кал-
ган, Кудайды тууган Кыс! Сениң Боюңча райды тапкыдый
болоин.

Ангеле Христовъ, Хранителю:

Э эди сунемди корулаачы Агару Сакчым, Христостың
Ангелы! пугунги күнде неле эткен жазыгымнын ончозын ташта-
гын; маа каршу өштүдий неле жаманынай мени айрып алгын-
кандый даа килинчек-биле Кудаймды капчытырбагыдый бо-
лоин; же килинчекту жарабас кул боимнын учун сурангын: ару-
даң агару Учүлүктин, Исус Христос Каанымнын Энезинин,
ончо агарулардын, маа пуурсап, биян эдерине мени жарагыдый
тэкин. Аминь.

Взбранной Воеводъ побѣдительная:

Э Кудайдын Энези! биске темже черү паптап жуулаган
Кыс Каан Боюңа кыялдаң аргаланган бис кулдарын алкыш
жеттирип, жеңү сарын сарнап турубис, жеңдирбес кучу Боюн, тү-
бектей бисти аргалагын. Саа айткыдый бололы: е ак агынча
калган Кыс сугунгнн.

Преславная Приснодѣво Мати Христа:

Э мактулудай мактулу, качан-даа ак боинча калган Кыс,
Христос Кудайдын Энези! Сениң Боинча бистий тыныбисти арга-

лазын деп, бистий мөргүүбисти Сениң Уулың болгон Кудайбиска јеттиргин.

Все упование мое на Тя возлагаю:

Э Кудайдың Энези! ончо боим Саа салынып, иженип турум, мени пүркеп чеберлегин.

Упование мое Отець:

Мениң иженерим Ада, сыгынарым Уул, коруланарым агару Тын: э Агару Учүлик! Саа алкыш јессин.

Достойно есть:

Э Кудайды тууган өргүлји кежиктү; бир кеми јок Кудайбистий Энези, Сени јакшылап айдарга чын јарамыкту туру; Херувимдардаң артык күндүлү, Серафимдар теңежиңилбос мактулу, Сөс Кудайды пузулбай тууган, Кудайдың чын Энези! сени мактап јадыбис.

Просвѣти очи мои, Христе Боже:

Э Христос Кудай! көзүмди јарыткын, уйуктап олуп калбаин, аны јейдим деп өштүүм мени айтпазын.

Заступникъ души моя буди Боже:

Э Кудай! тынымнын корулаачызы болгын, көп уулардың ортозында јүрүм, алардаң мени аирып алгын; е кизи сүеечи Біяндү! мен и аргалагын.

Преславную Божию Матерь:

Агару Ангелдардаң артык Агару, мактулудаң мактулу Кудай Енезин, јүрегибис-биле, уузыбис была үн үспей мактап айдалдар; кизи эттү болгон Кудайды чын тууган Ол эде, бистий сүнебистий учун токтобой мөргүп турган Ол эде.

Да воскреснетъ Богъ:

Кудай туруп келзин, Анынъ бштүлери тозып парзын, Аны
јаман көргөндөр Анынъ јүзүнөй качып барзын. Түдүн јоголгон-
дый, јоголып парзын; Кудайды сүүгендердей, крестий темдегин
боина салынып туруп, сүгүнүп мунип айдып јүргендердей көр-
мөстөр, отко каилган воско-чылап, јоголып калзындар; э улу күн-
дүлү, түрү әдеечи Кааннынъ креси! Саа кере тартылып, таамаа тү-
жүп, көрмөстий күчүн тепсеп, ар каршуды сүрерге Сен күндүлү
кресийди биске берген, Иисус Христос Кааныбистий күчү-биле
көрмөстөрди сүрүп турган әдей, сүгүнгин. Э улу күндүлү, Каан-
нынъ түрү әдеечи креси! Кудайды тууган Кыс эне Каан-была,
ончо Агарулар-была, чак туркунына маа полужуп тургун. Аминь.

Молитвы, глаголемыя наединѣ:

Ослаби, остави, прости Боже:

Э Кудай! јазыктарыбисти чечкин, божоткын, таштагын, кү-
үнгерип, күүнгербей, сөс-биле кылык-была, билинип, билинбей,
түште, түнде, оибиста, санагабиста еткен јазыгыбистий ончозын
таштагын, Сен пуурсак, кижн сүүечи әден.

Молитвы въ продолженіе дня.

Предъ началомъ дѣла:

Иш паштаирда крестенип айт:

Господи благослови:

Э Каан, алкагын.

Ол емезе:

Э Кудай, алкыш бер.

По окончаніи дѣла:

Слава Тебѣ, Господи:

Э Каан, Саа алкыш јессин

Ол емезе,

Слава Богу!

Кудайга баш!

Благодарю Тя, Господи Боже мой:

Э Каа Кудайм, Саа баш ползын!

Предъ учениемъ:

Царю небесный.

Э Тейередеги Улу Бій, Коот эдеечи, чынды билдиртип турган Тын, ар јерде бар болуп, ончоны толтуруп јаткан, ар јакшылык—была бай, түрү эдеечи! Сен келип ичибисте уйленгин, ончо піярыбисти арулагын, э Біянду, сүнебисти аргалагын.

2.

Боже въ помощь мою вонми и вразуми мя во учение сіе.
Э Кудай! маа болужарга кичеегин, пу бичике уренериме ойгорткын.

3.

Господи, благослови:

Э Кудай, алкыш пер.

Послѣ ученія:

1.

Слава Тебѣ Боже нашѣ, слава Тебѣ.
Саа алкыш јессин, э Кудайбис, Саа алкыш јессин.

2.

Аллилуіа, аллилуіа аллилуіа, слава Тебѣ Боже. Господи помилуй. (3-жды).

Слава Отцу и Сыну и Св. Духу.

Аллилуіа, аллилуіа, аллилуіа, е Кудай, Саа алкыш јессин (3 каттап.) Е Каан кайрлагын (3 каттап). Адаа, Уулга, агару Тынга алкыш јессин.

Достойно есть:

Э Кудайды тууган, өргүлжи кежиктү, бир кеми жок Кудай-бистий Энези! Сени жакшылап айдарга чын жарамыкту туру. Херувимдардаң артык күндүлү, Серафимдар теңешип полбос мактулу, Сбс Кудайды пузулбай тууган, Кудайдын чын Энези, Сени мактап жадыбис.

Предь обѣдомъ и ужиномъ.

Э теңередеги Адабис! адын Сений алкалзын. Каандыгын Сений келзин. Канийип теңереде, аниип жерде-дее, табын Сений болзын Күндеги ажибисти пүгүн биске бергин. Канийип бис алымдуларыбисти пожодып жадыбис, бистий алымдарыбисти таштагын. Жеткерге бисти кидирбегин, жаманнай бисти арга-лагын.

Послѣ обѣда и ужина.

Благодаримъ Тя, Христе:

Э Христос Кудайбис, Саа алкыш жессин: жердеги жакшы-лыгын-была бисти тойгыстын; теңередеги жакшылыгыннай би-сти куру салбагын.

Символь вѣры.

Жаңдап жадым Жаңыс Кудайга, ончоны тудуп турган Адаа, теңерений, жердин, ончо көрүнөрдий көрүнбестий Жаячызына. Жаңдап жадын Жаңыс Каан Исус Христоско, Кудайдын жаңыс туулган Уулына, ончо чактардаң озо Адазынай туулганга, Жарык жарыктай, чын Кутай чын Кутайдаң жаялган эмес, туулганга, Адазы-была бир болуп турганга, ончо ончозы Анай болгонго. Бис кижилер учун, бисти аргалаир учун теңердең түжүп, Кадайдын Агару Тынынай, Марія Кыстай кижин эдин алынып, кижин болгонго. Понтий Пилаттын түжунда бистий учун креске кере тартырып кыйнатканга, межике салылдып, үчүнчи күнүнде, чийминче, тирилип турганга. Теңерее чыгып, Адазынын ойында оттуруп жатканга. Түрүлөрдү, өлгөндөрдү

јаргылаир учун ады чабы-была база келеттенге, Анын каандыгынын учи јок болор. (Јаңдап јадым) Агару Тын Каанга, Түрү Эдеечее, Ададан чыгып турганга, Адазы-была Уулына тең башкоилып, макталып турганга, пророкторго эбелип айтканга. Јаңыс, агару, пар кайдагы, апостолдорди Церквее. Килинчектер гашталар керегинде креске бир түжеттен деп айдып јадым. Өлгөндөрдий тирилип тураттанын, келеттен чактын учу јок коногын сактап турум. Аминь.

Десять заповѣдей Божіихъ:

Паштапкы салым.

Сенин Каан Кудайн Мен-мин; Менең өскө саа кудайлар болбозын.

Экинчи салым.

Бойуна чалу эдинбе; не өрө теңередеги, төмен јердеги, сулардагы, јер алдындагы немелердий сүрүн этпе, аларга ба-жирба, аларга јалбарба.

Үчүнчи салым.

Каан Кудайнын адын тегинең тегин адаба.

Төртынчи салым.

Суббот күнди ару эртиреринди унутпа. Алты күннүн туркунына иш иште, не керегинди эдип јур; јеттинчи күн дезе амыр күн, Каан Кудайна болзын.

Бежинчи салым.

Ада энеңди күндүлеп јур: бойуна јакшы болор, јердеги јажын узаир.

Алтынчи салым.

Кижі өлтүрбе.

Јеттинчи салым.

Чайдам болбо

Сегизинчи салым

Уурлаба.

Тогузынчи салым.

Наајиңды каралап, актап, төгүн керечи болбо.

Онынчы салым.

Наајиңный алган кижизин, јуугыңный кирер уин, аның кыраазын, кулын, кулга јүрген кызын, чарын, эштегин, неле малын, неле немезин мени болзочи деп санаба.

Избранныя мѣста изъ Священнаго Писанія.

О мудрости.

Ойгор ойдың учуры.

1.

Ойгор ойды, билгир сагышты тапкан кижиге кезиткү. Алтын-была мөңүн тапканнаң ойгор ойго једингени артык. Ол жемчиктең кыймат, паалу таш аа теңешпес.

О ложныхъ богахъ и идолахъ:

Кудай эмес кудайлардың, чалулардың учуры.

2.

Калыктардың кудайларының ончозы темей; теңерелерди јайаган—Каан Кудай. Кара јайду јурттың чалулары мөңүнбиле алтын, кижиге колының пүдүргени. Алар уусту, ермектебейт; көстү, көрбөйт; алары кулакту, укпайт; тумчукту, јыт пилбейт; колду, сіймабайт; путту, паспайт; тамагынаң ун чыкпайт.

Агаш чалуун тудунганча јүрүп, аргалабас кудайга бажырып јүргендер теңек.

3.

Каан Кудай мунип айдып туру: Мен јер јајадым, аның үстүнде кижиге пүдүрдим. Теңерелерди Мениң колум јайды, теңередеги јылдыстың ончозына Мен салым салып бердим. Каан Кудай Мен эмес бедем? Мениң өскө Кудай јок, Мениң өскө аргалаир, чындык Кудай јок, Ончо јердиң куюлары Мени-јар болугар, аргаланарзыгар. Кудай Мен-мин, Мениң өскө јок.

Неле немени јайаганы; элди аргалаганы.

О сотвореніи и искупленіи міра.

Неле немени јайаирда не-дее неме јок полгон. Јаһыс Кудай полгон, Јайачы Ол полгон. Анай пашка Кудай јок, Анай пашка полбогон. Эмди-дее Ол Кудай. Эмди-дее Ол јаһыс. Төзөп чыккан төзи јок, Төрөгөн Анын угу јок. Ак жарыкты јаяган Алдынай Бой Кудай, Јараш жарык ползын деп, Јарыкты Кудай јайады, јараш жарык полды; Јарадыш Кудай көрди. Теңере койыны ползын деп, Теңере койынын јайады. Айткан сөзи пүдүрди, Анида полуп калды, Јажарып јерге өссин деп, Јажыл пүрлүди јайады. Јер јажарып, өлөй өсти, Јергележе агаш пүтти. Түш жарыдар күн јайады, Түн жарыдар ай јайады. Түш жарыдар күн болды, Түн жарыдар ай болды. Түнейлеп куштар јайады. Түнейлеп палык јайады. Талбын учар куш полды, Талайда палык полды. Аймактап аңдар јайады, Аймактап малдар јайады, јерге тарап көптөди, Јердең оттоп јүрдилер. Сагыжы ару ползын деп, Сагышту кижі јайады. Ады анын Адам полды, Албаты анай өскөн. Бойуна ошкош ползын деп, Бойиндй мөңкү јайады. Кубулбас мөңкү јайады. Кудайга ошкош полды. Ар немени јайадым деп, Амыр ползын деп, күн салды, Јеткил ончо јайаган, Јетинч күн полгон. Кижі кежиктү полды деп, Кижини көрмөс пулгады. Оштү көрмөс пулгады, өлөр јилек јидирди. Өлбөс кижі өлөр полды, өлгөни көрмөстөй полды. Ошту көрмөс кулданды, өчпөс отко тужүрди. Андый кыйынай чыгарга Аргазын кижі тапаган. Ада Кудай айткан: «Арга Менде», теген. Теңис оттоң алчыгарга, Теңередөй Уулын ийген. Анай јерге Ол түжүп, Ару Кыстай чыккан. Кижі килинчеги учун, кижиний эдин кинген. Элге арга полуп, Эттү кижі полгон. Албатыны аргалаирга Ачу кыйынга перинген. Кыйынга Бойун перип, Кыйалдаң элди пожаткон. Өчкөндөрді камызырга өлүп, үч күн өлүк јаткан. Өч-өлүмді јок эдиң, өлгөнинөй тирилген. Калыка бийан јеттирген Каан Кудайга алкыш ползын. Качандаа алкалзын Качан-даа макталзын.

Іосифтын сыгыды

Плачь Іосифа.

Јаковтын уулы мен эдем, теди, јат јуртында јайнадым, теди, Энедең өскүс мен калып, теди, Эки көзүмний јажы төгул-

ген. Экинчи ачуга мени тўжурўп, Энези пашкалар садып-ийдилер. Адамнаи айрылып, ийладым, теди: Аймагы пашкада жайнадым, теди, Кайран, адамды жайнадып. теди Каралап, мени садып ийдилер. Яков! Яков! адам эдеи жада калганыи полдыба? теди. Рахиль! Рахиль! энем эдеи Ырай пергенийи полды-ба? теди, Жаңызак полуп, жат жеринде, Жайнап иилап жүргеим, теди. Адазы пашка аймака жүрўп, Арынып жүре өлгөим, теди.

Яковтын сыгыды.

Плачь Якова.

Кайраным Осибым үзүлген жазыи! Казыр алды жиген жадыр теди. Караа кйерим кйедим, теди. Калышпай кожо парадым, теди. Көргөн ползо, көзүмдй эеи; Коксимнийи ползо, ойиндий эдеи, Пакан ползо, пажимдый едеи, Паладаи ползо, татудый эдеи. Ос пириним өлгөндө, теди, өлгөндөр жерине парадым, теди. Көп күндерге ийлап турды, Көөркий Иосифты көрөлбей турды. Ачынчылу палам! теди: Ачууга каниип чыдаин! теди. Көзүмнийи жажы көлдөй төгүлди, Көксимнийи ойи түнере берди.

Иосифтын сыгыды.

Плачь Иосифа.

Андый жазык этпеген бойум, Арынчык жерге түштим, теди. Учүнчи ачуга түштим, теди Ўрүзү пашкада жайнадым, теди. Актаи ака айтырдым, теди, Ачулу күнге мен түштим, теди. Ачынар кижж кайдадыр? теди. Андый-даа ползо, кайдаин! теди, Ада-Каан Кудай акатагаи! теди. Жайааным мении узазын дезе, Жайачым мени унутпас, теди. Кунуканым Кудай колында, Кудайим, мени унутпас, теди.

Мак сарын Иосифка.

Похвальная пёснь Иосифу.

Осипка Фараон жүстүгин перди, Ои жаныныи толозын етти. Элге жонгө чаптап жарлаирга, Экинчи абразына оттурзуп алды. Бойуныи эдине Фараон айты: «Погорлу тизегер пыгыгар», теди.

Он-бир жылдыс чолмоны полды, Ойна оттуруп, ширее пасты. Аймак жонго арга полды, Энедей калып ийлаган Осип, Энчигип жадар журтту полды, Адазынаи айрылып кунукан Осип Арынып журбес жургалду полды Айчыкту киймин чечтирген Осип Алтын саймалу жазалду полды. Карачкы уйде жайнаган Осип, Каан ордына оттуруп койды.

Иосифтын карындаштарынын эрмеги.

Разговоръ братьевъ Иосифа.

Карындаштар эрмектештилер: «Каралап, Осипты ийлаткан эдек; Эмди анын кыйалы жедип, Эки козубистей жаш тогулди Анын ийлаган козунин жажы, Адак кинде биске полды, Жайнадып, аны ийлаткан эдек: Жайнаган кунни писке келди. Ачуга аны тужурген эдек: Ачулу кунни писке тушти. Андый жазык этпеген ползок, Арынчык кунге тужер пидек?

Иосифтын карындаштарына туштаганы.

Встрѣча Иосифа съ братьями.

Орочы карындаш Вениамин Осиптын мойнынаи кучактай алды. Эки козунун жажы тогулуп, Эки карандаш ийлажып турды. Эку енедей оккуе калып, эли туштажып, ийлажып турды. Ончызы Осипка жыгыла тужуп, Осипты окшонып ийлажып турды. Карындаштардын ийлашканына Калык жуулужып ийлажып турды.

Иаковтын сугунгени.

Радость Иакова.

Обогон Осипты угагели, Олгунче, парып, кордим, теди. Иаковтын журеги омок полды. Жайнаган бои, кубыксий перди. Эки козумнин жарыгы теди. Эрке уулымды кордим, теди, Кубадым менин эзен жазын, Кунукан бойум жедедим, теди. Коружуп аларга парадым, теди. Египет жеринде Осипка жедерге, Желигип мендей журе берди.

Иаковтый Иосиф-была тушташканы.

Встрѣча Иакова съ Иосифомъ.

Кѡкшин Осипка жедегеле, Кѡзуний јажын кѡлдѡй тѡкти: Арка мойнынај кучактай ијлажып, арынган пойлары ијлажып турды Паладај тату палам, теди. Паза кѡрѡрим тебедим, теди, Обѡгѡн јйлап айдып турды. Олгѡн палам тѡрѡ јазыј, теди. Кѡкшин иалап айдып турды: Кѡзѡм тѡрѡде кѡрдим, теди. Кѡр-кѡлу јѡзѡн кѡрдим, теди. Кѡкшин бойум ѡлгѡим, теди.

Калганчы чак.

Послѣдний вѣкъ.

Сѡреендѡ јаргы тѡжер тушта Сѡреен болор калыка. Кѡ-кый дезей, корон дезей! Коромгыда не болгой! Јер тејере чайбала берер, Јеле тулар кѡсколор. Ачу корон анда болор, Албаты коркор, чак једер. Агаштый пѡрѡ тѡгѡлгендѡй, Агарган јылдыс тѡгѡлер. Ачу корон анда болор, Албаты јонго коркут болор. Кѡн јарыгы покѡлѡ берер, Кѡндѡ кижѡ кунуга берер. Ай јарыгы покѡлѡ берер, Ачу корон анда болор. Јаркыны-была јерди пѡркеп, Јайачы Кудай јаргы эдер. Јаман пѡјар килинчектѡ Јарыгын кѡрѡп полѡлбѡс. Ақтуларга Кудай айдар: «Ақ јарыка парыгар, тѡир»! «Анда слерге мѡнкѡ јыргал, Амыр энчу ползын»! тѡир. Айас кѡнде кѡн тѡйгендѡй, Ақтулар јалып чыгарлар, Ару эмес, килинчектѡ Арынчык кыйынга тѡжерлер Сѡлында турган јамандарды Соок кѡрѡп, Кудай айдар: «Каргышка калган слер јамандар, Карачкы отко парыгар»! тѡир. Кудайды пилбес кара јайдулар Кудайдын магын кѡрѡлбѡс. Кѡр-москѡ пала алар полуп, Кѡрмѡс колында јайнаир. Јайнап ијлап алар турза, Јайачы Кудай килебес. Јайачы Кудай јайып айдар: «Јалбыш отко парыгар»! тѡир. Айабас кыйын учу јок полор, Анај чыгары јок полор. Ачу корон аларга полор, Алчыгар кижѡ јок полор.

Килинчектѡ сѡнезин единей айрылганда кем-зинип сыктаганы.

Плачь души грѣшника по разлученіи съ тѣломъ.

Кече полдым эдимде, Кечирилдим чын јерге. Мундый корон, Муны билбедим, Эдимде полу јѡргенде, Эш немени билбедим

Мундый корон, Муны билбедим! Сүрлү Ангел айрылды, Сүнем жайнап полбоды. Көркүй сүнем ййлады Көп кыйалын санады Килинчеке пастырып, Килебедим боима, Өлөр күнүм санабай, Өро Кудай тебедим, Кудай сөзиин мен тообой, Кунугар жерге мен түштим. Алтын мөйүн табарга, Арынганым тек калды. Ада энем күндүлебей, Ада Кудай каргады. Пайрам күнди күндүлебей, Паза мени каргады. Кадрай полгон бойумды, Каан Кудай каргады. Түрүде пййар мен эдип, Түнерик жерге мен түштим. Жаман жазык көп эдип, Жалбыш отко мен түштим. Түшкен одым терең жат, Тиш кыјырты мунда жат. Айабас кыйын муда жат, Анай чыгары жок жадыр. Торынганды көрбедим, Толынганым кайдадыр. Ар жаманды көп эдип, Айдынбадым жазыгым, Кийинги күнүм сананып, Килинчегим айтсамчы! Түбү жокко түшкенче, Түрүде ййлап жүрзөмчи! Санаам ару тутсамчы! Салым-была жүрзөмчи! Мундый корон! Муны билбедим!

Крестий күчи.

Сила крестнаго знамениа.

Кара жаңду еврей шили жазап турганда агару Симеон жанынча пазып праадып, ыраагынай туруп коип, аный эдип турган шилилерине крестий жозорын саларда, алары, көрмөстү полгон полуп, тозуп, жарыла-бергедер. Айдарда паа еврей сүрекей ачуланып, агару Симеонды отгу турун-была сокулаган. Айдарда агару Симеон айткан: «Сен Чын Кудай Исус Христоско жаңдап креске түшпезей, эткен шилиерий ончозы жарылып, тозып турар», теген. Айдарда кара жаңду еврей креске түжүп, эткен шилилери одылбай турды.

Кудайдын агару Эди Канынын кайкалы.

Божественная сила Христовыхъ Таинъ.

Пир кара жаңду еврейдын күчү жашту уулчагы, крестүлердий палдары-была кожо церквее кирип, Кудайдын агару Эди Канын жип ичкен; абыс аны крестүдий палазы полор деп, аа пчирген полгон. Ол кара жаңду уулчак, церкведей чыгып, жанып келерде, адазы сураган: «Сен кайда жүрүп, саадап келдий? теген. Айдарда ол уулчак айткан: «Мен крестүлердий

церквезине кирип, Христос Кудайдын Эди Каны деп жип ичтим», теген. Айдарда кара жаңду еврей, сүреендү тарынып, уулчагын туткан поинча, шили каалтып турган отту печкезине таштапеле, печкезиний уузын пектеп салган. Аны печкее таштаганын энези укпаган полгон, Айдарда энези палазын педреп, кышкытап, үч конок ийлаганча педреп жүреле, паа печкений жанына келип, кышкытаирда, палазы отту печкений ичинең унчукан. Энези печкений уузын ачып ийзе, палазы эбештее күйбеген оттуру. Айдарда энезине неле полгонын кучындап айдып перген. Андый кайкалды көрүп, Кудайдын күчин билеле, Чын Кудай Исус Христоско жаңдап, палазы-была креске түшкен. Адазы еврей, Кудайга пүтпей жүре, көрмөско туттуруп өлбөргөн.

Евангелиедең талдап чийген учурлу сөстөр.

Благовѣщеніе.

Лук. 1, 26—38.

Галилей жериндеги Назарет городто турган, Давид укту Иосиф деп кижиний колына туттырган Кыска Гавриил Ангел Кудайдаң илген болгон. Кыстың ады Марія теген. Ангел Аа киреле, айткан: э Жакшылыкту, сүтүнгин: Каан Сениңбиле туру: үй кижилердиң аразынаң Сен алкышту-зын, теди. Же, Ол аны көрөлө, айткан сөзинең пулганың, пу айтканы не болоттон деп, сананып турган. Айдарда, Аа Ангел айткан: Марія, корукпа: Сен дезе, Кудайда жакшылыка киришкен эдең. Муна, Сен ичийде барлу полуп, Уул табарзың, Аның адын Исус деп адаирзың. Ол улу болор, Үстүниний Уулы деп айдылар, Каан Кудай Аа адазы Давидтың ширезин берер; Иаковтың калдыгын Ол мөйкү пашкарып турар. Аның пашкарууның учу жок болор, теди. Марія дезе, Ангелга айткан: алган кижимди билбезимде, ол канип болотон? теди. Ангел Аа каруун айткан: Агару Тын Саа түжер, Үстүний күчи Сени көлбир: Мунун учун, ол туулаттан Агару, Кудайдын Уулы деп айдылар. Муна, туубас ичтү тийтен Елизавета жуугың, ол-доо карыган чагында ичинде уул барлу болды, эм анаң бери алтынчы ай. Кудайдын не-ле сөзи дезе, тек калбас, теди. Ол чакта Марія айткан: Муна, Мен Каанның кулы мин: сениң сөзийче Маа болгой теди. Айдарда Ангел анаң сал берди.

Рождество Христово.

Матѣ. 1, 18.—25.

Исус Христостыи туулганы мундый болгон: Аныи Энези Марія Јосиф-была кол алыштырган кинде, эку биргишпей жүрген: андында Марія аг-ару Тыннай Боинда барлу болуп билдирген. Аныи өбөгөни Јосиф ак санаалу кижии бои, Аныи жарын чыгарбаин деп, Аны туйука айырып ийерге санаган. Аниип сананып јатса, Каан Кудайдыи Ангелы, аа тужунде көрүнүп, айты: Давид уулы Јосиф! алганынды бойуна жүргүзөргө корукпа, теди: Аныи боинда барлу болгоны Агару Тыннай, Табары Уул болор, Аны Исус деп адаирзыи. Ол десе Поиныи кижилерин килинчектеринеи аргалаир, теди. Мунуип болгон ончозы, пророктои айткан Каан сөзини чыны чыгып болгоны. Айткан сөзи мундый: Муна, Кыс ичинде барлу болуп, Уул табар. Аны Емануил деп атадап перерлер, теген; Емануил тегени пис-пиле Кудай тегени. Јосиф уйкудаи турала, Каанныи Ангелыныи айтканы-была эдиц, алганын бойуна жүргүсти. Андый болзо, аныи-была билишпей жүрген. Аниип жүргенчеде Марія тун бала тапты, Јосиф Аныи адын Исус теп адады.

Срѣтене Господне.

Лук. гл. 2, 23—40.

Озо бир чакта ада Энези Исус Баланы Каан Кудайдыи алдына салып перерге, Јерусалимга алып келдилер. Каан Кудайдыи законында десе туннай туулган эр бала Каанга молјолзын теген еде: база Каанныи законында айтканынча, алар эки горлица, эмесе, күлении эки балазын берүге береин деп келдилер. Ол чакта Јерусалимда Симеон теген, кижии болгон. Ол чындык, ак санаалу кижии бои, Израилга келеттен коотты сактап жүрген: Агару Тын аныи боинда болгон. Каанныи Христозын көрбөинче, өлүмүнди көрбөсси деп, Агару Тыннай аа озо айдылган болгон. Айдарда, сагыжына эбелип, ол Кудайдыи өргөбөзине келди. Ада Энези, закондо салган јайынча кылынарга, Исус Баланы акелгенде, ол Аны кучактай алып, Кудайды алкап айткан: э Пашкарычи! Воюйныи айтканынча кулунды амырын пожодып турганын пу. Ончо калыктардыи алдында белендеген аргайды, кара јайдуларды жарыдар жарыкты, Израил элиниин магын менин көзүм көрди, теген. Айдарда Ба-

ланын учурын айтканын Энези-биле Иосиф кайкадылар. Симеон аларды алкайла, Энези Маріяа айткан: муна, пу Јаткан, Израиль аразында көптий жыгыларына, көптий турарына, плааштын сылтууна јадыр (Сений-дее боюнун тынына үлдү өдөр), көп жүректердий санаазы тыжына чыксын, теди. Асир укту. Фануилдын балазы, кыс боинай ала эрибиле јети жыл жүрген, терей карызына јеткен Анна деп пророчица анда-ок турган: ол орозолоп, мөргүп, түнү түжү-биле Кудайга иштенип, Кудай өргөөзине чыкпай жүрген, сегизон төрт јашту тул кижиге болгон. Аа тура, ол-доо пазып келеле, Каанды мактап, айдын турды. Јерусалимда арга сактап турган ончолорго Аны айдын жүрген. Айдарда, алар Кааннын законунча ончозын пүдүреле, Галилейдеги боинин Назарет городына ойто келдилер. Бала дезе, сагыжы тынып, ойгор ои толуп, өзүп жүрген; Кудайдын јакшылыгы Анын Боинда болгон.

Крещение Господне.

Мате. 3, 13—17.

Јоанга креске түжеин деп Јордан суга Исус келди. Јоанн Аны токтодып, айты: мен Саа крестке түшкидий әдем. Айдарда, Сен маа келип јатканын, теди. Аа Исус каручап айты: әм токтотпо: не-ле салып берген керегибисти биске анида пүдүрерге керек, теди. Айдарда, Јоанн Аны токтотподы Исус суга кирген боинча ойто чыгып јасса, муна Аа теңгере ачылып, Кудайдын Тыны күле куш полуп, үстүртүн Аатүжүп келет. Муна теңереди ермектеген үн угулат: пу турган Менин күүнүм јеткен, сүүген Уулым, теген.

Преображение Господне.

Мате. 17, 1—9.

Озо бир чакта, Исус Петр-биле Јаковты, Јаковтын карындажы Јоанны, пу үчүдиле алганча, пиик туга чыкты. Айдарда, алардын алдына туруп, кубулды јүзи јаркынданып, күндий болды, кими јарыктык ак болды. Муна, Моисей-биле, Илия Анын была эрмектешип турганы аларга көрүнүп турбарды. Аа туш Петр Исуска айты: э Каан! биске мунда турарга јакшы; Саа јарагыдый болзо, мунда үч оду әдели, бирүзин Саа, бирүзин Моисейге, бирүзин Илияа, теди. Ол мунип

айдып жасса, жаркынду пулут аларды көлөп ийет: цулуттай эр-мектенген үн угулат: Пу Менин сүүген, күүнүм жеткен Уулым: Аниин угуп жүрүгөр, теген. Үренчиктери аны угала, жүс төмөн жыгылып, сүрекей коруктылар. Исус жууктай пазып келеле, ал арга тийи, айтты: туругар, корукпагар, теди. Алар көзүн өрбө көрүп ийзелер, Исустай пашка кижжи жок. Алар туудай тужуу праадарда, Исус аларга айты: кижжи Уулы өлгөннөн тирилип тургынча пу көргөнигерди кижее айтпагар, теди.

Входъ въ Иерусалимъ.

Іоанн. 12, 1—18.

Пасхадаң алты күн озо, Исус, паа Боиньн тиргискен, өлгөн Лазардын турган Виөания аилга келди. Анда Аа курсак пелендеп койдылар. Марөа не керегине жүрген, Лазарь дезе, Анын-была кыин жактандардын аразында болгон. Марія дезе. бир күренке чулум нард, кыймат миро алала. Исустын пудун сүрткүштеп, боиньн чачы была Анын пудун артып ийген: анийтканда, мироньн жакшы жыды үй ичине толо болды. Ол тушта, Аны берип-іерге санаган үренчиктериний бирүзи, Симон уулы Іуда Искаріот айткан: пу миро үч жүс динарийга садылып, тленчилерге не үлеп берилбеди-не? теди. Мунын пу айтканы тленчилерге килегени учун емес, бои уурчы болгон учун. (Ол дезе, бергенди салаттан каирчакту жүрген). Је Исус айткан: аа тийбегер: ол дезе, муны сөбгум тудар күнге чеберледи; тленчилер өргүлји слер-биле туру, Менизи дезе, өргүлји слер биле емес, теди. Іудейлердең көп кижжи, Аны авда деп билеле, келдилер, жаңыс-ла Исусты көрөр учун емес, Анын тиргискен Лазарды-даа көрөргө. Улу абыстар Лазарды-даа өлтирер болдылар, ненин учун дезе, Іудейлердең көп кижжи келип, Исуска пактылар. Эртеңизи күн, байрамга келген көп калык Исустын Іерусалимга клаатканын угала, пальма (агаш) пүрүн тудунганча, Аа уткуп чыгып, кый сала, айдып-турдылар: осанна, Кааньн адында клааткан Израилдын Улу Би алкалу. Исус дезе, јаш эштек таап алала, аа минип алды, чийгенинче болзын деп: э Сіон балазы, корукпа; муна Улу Бийн, јаш эштеке минип, саа келип-јат, деп. Анын үренчиктери муны паптап ойгорбодылар. Је Исустын мак ады чыканда, алар Анын керегинде анида чийген деп, муны Аа эттилер деп эзеп алдылар. Анын была кожо пашкыда жүрген калык, Анын Лазарды межигиней кычырып,

Аны өлгөндөрдөн тиргискенин керелеп айдып жүргөн. Калык Анын паа кайкал эткенин укун Аа уткуп чыкан.

Страдания Христовы.

Матв. 27, 1—61.

Пятница күн таң жарып келгенде, ончо улу абыстар-была калыктын улулары Исусты өлтирерге жөптөштилер. Аны пуулап алып, Понтій Пилат бийге апарып бердилер. Ол тушта, Исусты берипийген Иуда, Аны пуулаганын, көрүп, кемзинеле, одус күмүш акказын улу абыстар-была улудуларга жандра берип, айткан: Актудын канын берип иш, килинчек эттим, теди. Алар десе, аа айттылар; биске керек педе? бойуң көр, тедилер. Айдарда, ол мөнүнүн өргөдө таштап ийеле, анай чыгып парала, пуунуп ийди. Улу, абыстар акказын алала, айдыштылар: муну церквенин кайрачагына саларга жарабас: пу десе каннын паазы. Айдарда, үзери жөптөжөгеле, ол акча-была, кедертин келгендердин сөктөрүн тударга, көбшчинин жерин садып алдылар, Мунун учун, пугунге теенче, ол жерди кан жери тийтен. Ол тушта Иеремия пророктын айтканы чын болды: айтканы десе пу: алар Израиль уулдарынын паалап салган паазы одус күмүш акча алала, Аны көбшчинин жери учун берип салдылар; анийда маа Каан Кудай айткан эде, теген. Иисус десе бийдин алдына келип турды. Айдарда, бий Анай сурады: Сен Иудейдин Кааны ба? теди. Аа Иисус айтты: сен айттын, теди. Улулар-была улу абыстар Аны пуулап турганда, Ол каруун айтпады, Ол тушта Аа Пилат айтты: Саа удур канчаңды угузуп тургандарын угуп турун ба? Айдарда, Ол анын бир-дее сөзине кару айтпай турды; бий анийтканына сүрекей кайкады. Пасха байрам учун кижендү өштүлөрдүн кажы бирүүзүн калык божотсын тегенде, бий аны божодоттоң болгон. Ол чакта алардын чабы чыккан, Варавва теген кижендү кижизи болгон. Аниш алар жуулужуп келгенде, Пилат аларга айтты: мени кажызын божотсын деп туругар: Варавваны ба? Христос тийттен Исусты ба? теди. Ол алардын Аа күйүнгенин учун Аны берип ийгенин билген. Ол жаргы эдеттен жерине оттурган тужунда, анын эмегени айтырып ийди: ол актуга бирдее неме этпе; мен десе бугун тужумде Анын учун көп кыйналдым деп. Же улулар-была улу абыстар Варавваны сурап аларга, Исусты десе өлтирерге калыкты үреттилер. Ол чакта бий алардан сурады: мени, ол экүдин кажызын божот-

сын деп туругар? теди. Алар, Варавваны, тедилер. Пилат аларга айдат: Христос тийттен Исусты кайдып иеин? Аа ончолоры айдадылар: Ол крестке кере тарткан болзын, тедилер. Бий айткан: Ол не жаман эткен? теди. **Je**, алар анай тын кыйгырыштылар; креске кере тарткан болзын деп. Пилат, аргазын таппай, калыктын түймеени күчтей бергенин көрөлө, су алып, калыктын көзинче, колун жүнүп, айтты: пу актудын канында пурулу емес-мин; көр боюгар, теди. Айдарда ончо калык каруун айтты: Анын каны биске, балдарыбиска болгой, теди. Ол чакта аларга Вараваны береле, Исусты десе, соктыртып, керүге берип ийди. Ол тушта бийдин черү кижилери Исусты преторго алып киреле, ончо черүди аа жууп алдылар. Анын киймин чечип, Аа кызыл кийм кийдирип койдылар, ийнелү агаштай венец толгоп, Анын бажына салдылар, оң колына тайак туттырып бердилер; Анын алдына тизелене туруп, э Иудейдин Кааны, сүгүн! деп, электеп айдып турдылар. Аа түкүреле, тайагын алып, бажына согуп турдылар. Аны электеп божойло, кызыл киймин чечип, Анын Боинын киймин кийдирип береле, Аны керүге алып паадылар. Чыгып праадып, Симон деп Кириней кижее туштайла крезин аа жүктендирип бердилер. Айдарда, Голгофа тийттен жерге келип, ол төбө деп жер болор, Аа от кошкон, уксус ичерге бердилер. Ол тадыйла, ичпеске санады. Аны көрип койгондор, жеребей таштап, Анын киймдерин улежип турдылар. Оттуруп коип, Аны анда каруулдап турдылар. Бойынын үстүги жанына пуруу чийген чю салып койдылар: пу турган Иудейдин Кааны Исус, деп. Ол тушта Анын-была эки каракчы кижери кере тарткан болгон: бирүүзи оң жанында, бирүүзи сол жанында. Эртип прааткандар, баптарын жайкай, Аны жамандап айдып турдылар: э өргөни оодып, үч күнге пүдүрөөчи! Бойунды Бойун аргала; Сен Кудайдын Уулы болзоң, крестейтүш, тедилер. Аниип-ок бичикчилер-биле, улулар-была, улу абыстар Аны электеп, турдылар: Өскөлөрдү аргалап жүргөн эди, Бои Боин аргаланалбайт. Ол Израалдын Кааны болзо, эм тура крестейтүшсин, бис Аа пудели. Кудайга иженген эде, Аа жарамыкту болзо, эм Аны аргалазын. Ол десе, Мен Кудайдын Уулы мин деп айткан, тедилер. Анын была кере тардылышкан каракчилар аниип-ок Аны сөкүлежип турдылар. Алтынчы чакта ала тогузунчы чакка жетре ончо жерде каракчы болды. Тогуз чак кирезинде Исус, улу үнденип, айтты: Или, Или, лам савахвани? ол сөс: э Кудайм! Кудайм! ненин учун Мени таш-

тадый? тегени. Андагы тургандардын кажылары, муны угала, айттылар: Ол Иліаны кычырып жат, тедилер. Алардын бирүүзи, тап едип, жүгүрүп барала, мешке алып, уксус-была толтурды, аны тайака салып алып, Аа ичерге берди. Кажылары десе айттылар: акыр, Илія Аны аргалаирга келгей-мине көрөли, тедилер. Исус десе, база тын үнденеле, тынын салып ййди. Айдарда, кенетин, өргөбдөгү көжөгө, үстүгү бажынайн төмөн түжүре, эки пашка жыртыла берди; жер калтырай берди; көп өлгөн агарулардын сөбгү тирилип турдылар. межиктериней чыгала, Анын тирилгенинин кинде агару городко киреле, көп кижее көрүндилер. Исусты каруулдагандар-была жүстин бийи, жердин калтыраганын, не-ле болгонын көрөлө, сүрекей сүрееттип, айтылар: чындап-даа Ол Кудайдын Уулу болуп-тыр, тедилер. Исустын керегине жүрүп, Аны эже Галилейден келген үй кижилер анда-ок раагынайн көрүп турдылар. Марія Магдалина, Иаков-была Исійдын Энези Марія, Зеведейдын уулдарынын энези алардын аразында болгондор.

Воскресение Христова.

Матѳ. 28, 1—20.

Суббота күн эрткен кинде, недѣлений паштамазы күн, тап жарып клаатканда, Марія Магдалина, база бир Марія межик көрөргө келдилер. Кенетин жер сүрекей калтырай берген; ненин учун десе, Каан Кудайдын Ангелы, теңереден түжүп, пазып келеле, межиктин уузынайн тажын айдарып ййеле, үстүне отурган. Анын көркүзи чагын-дый болгон, кими кардый ак болгон. Каруулдап жаткандар, анайн коркуп, тырлажа бердилер, өлгөндий болдылар. Айдарда, Ангел үй кижилерге ермектеп айтты: корукпагар; мен десе, кере тартырган Исусты педреп жатканыгарды билип турум. Ол мунда жок: Ол Ноиний айтканынча тирилип турды. Јууктап келигер, Кааннын жаткан јерин көрүгөр. Јтам барып, Анын үренчиктерине айдыгар, Ол тирилип турды деп. Галилейде слерди озынар деп, слер Аны анда көрөригер, теген. Муна, мен слерге айтым, теди. Алар межиктеп мейдей чыгып барала, үренчиктерине айдарга сүрееттій, улу сүгүне, жүгүре бердилер. Алар үренчиктерине айдарга барып јассалар, Исус аларга туштады, сүгунүгөр! теди. Алар, пазып келеле, пудунайн кучактанып алып, Аа башкойдылар. Исус аларга айдат: корукпагар; барып, карындаштарыма айдыгар: алар Гали-

лейге барзыңдар: анда Мени көрөрлор, теди. Алар барып жатканда, каруулчыктардын кажылары, городко киреле, не-ле болгоннын учурин улу абыстарга жарлап айдып бердилер. Беригилер десе, удулар-была жуулужуп, жоптожоло, черу кижилерге коп акча берип, айтылар: Анын уренчиктери тунде келип, бис уйуктап калганыкта, Аны уурлап алдылар деп, айдыгар. Мунын табыжы бийге жеткежин. бис аны пуурсадып, слерди ачуга тужурбессибис, тедилер. Алар акчазын алала, уреткенинче, этилер. Мунын жары эмдигее жетре Iудейлердин аразына чыкты. Онбир уренчик десе, Исустын аларга айтканы-была, Галилейге—туга баргандар. Аны короло, Аа башкойдылар: кажылары десе пудунбедилер. Исус, жууктап келип, аларга айты: теңере-биле жерде ар пашкару Маа берилген. Эм барыгар, ончо аймактарды уредигер, аларды Аданын, Уулдын, Аг-ару Тыннын адына крестей, не-ле слерге салып бергенимди чек чебер тударга аларды уредигер. Ончо кундердин туркунына чак тугенгинче, муна, Мен слер-биле турум, теди. Аминь.

Вознесение Господне.

Лук. 24, 36—53.

Исус олгондордон тирилип турала уренчиктеринин ортозына тура-барып, аларга айткан: слерге амыр болзын, теди. Алар ийменип, коркуп барала, коруп турганыбис сур болор деп санадылар. Je, Ол аларга айткан: не иймендигер? ненин учун слердин журегигерге андый санага кирет? Колумды, пудумды корзогор: пу Мен Боюммин, Мени сймап корзогор, сурде-десе, мендеги коруп тургандый эт соок жок, теди. Муны айдагеле, аларга колун, пудун коргусти. Алар сугунген боинча, тагаркап, тутпегенче турганда, Ол аларга айткан: слердин мунда жйрге неме бар мине? теди. Алар куйкалаган балыктын бир кезигин, база кабагалу мед бердилер. Ол алала, алардын козинче жиди. Анидагеле, аларга айткан: Моисейдин законунда, пророктордо, псаломдордо Менин керегимде неле чйгенинче болоттон деп, слер-биле жургенимде айтканым муна пу, теди. Ол чакта алардын сагыжын чимге ойгортты. Айдарда, аларга айткан: чйгени андый, кереги-дее андый, Христос кыйналып, учунчи кунунде тирилип турзын деп, Анын адына килинчек кемзине айдынары, ташталаттаны Iерусалимнай ала ончо калыктарга жарлалзын деп. Слер десе, поо керечи-зигер, Муна Мен Адамнын

сүүлегин слердй̄ үстүгерге іерим; слер десе, үстүртин (келер) күч кийингиче, Іерусалим городто жадыгар, теди. Айдарда, аларды городтоң чыгарып, Виоаііаа жетре алып келеле, (еки) колун көдүрүп, аларды алкады. Аларды алкаирда, алардаң кезде пазып, теңерее көдүрүле берди. Алар Аа башкойоло, улу сүгүнүп, Іерусалимга жанып келдилер. Кудайды мактай, алкай, жаантаин церкведе болуп жүрдилер. Аминь.

О второмъ пришествіи Христовомъ и страшномъ судѣ.

Іисус Христостың экинчизин пу јерге келип, кижилердй̄ жаргызын пүдүрери мундый болор. Каан Кудай Іисус Христос ончо агару Ангелдары-была мактулу келгежин, мактулу ширеезине оттурар Ар аймактар Анын алдына јуулар. Күдүчи койлорды эчкилердең пөлгөн-дй̄, алардын бирзин бирзинең пөлүп іер; койлорын оына тургузар, эчкилерин солына. Анидала, Каан оындагы тургандарга айдар: келигер, Адамның алкагандары, не пүткен пүдердең бери слерге белендеген энчи каандыкты алыгар. Аштаганмин, слер Маа аш пергенигер; суузаганмин, слер Маа ичерге бергенигер; кедертин келгенимде Мени јуутканыгар, јылаңаш болгонымда Маа кеп кидиргенигер, түрмеде оттурганымда, Маа келип паадыгар, тиір. Ол чакта Аа актулар, каруун берип, айдар: э Каан! качан аштаганыңды көрүп, Сени азраган-дырык? суузаганыңда качан ичерге берген-дирик? кедертин келгениңди качан көрүп, Сени јууткандырык? јылаңаш болгоныңда качан кеп кидиргеник; ууруп јатканыңды түрмеде оттурганыңды качан көрүп, Саа келип паадык? Айдарда, аларга Каан уткулап айдар: муны пу турган күчү карындаштарымның бирүүзине эткенигер, Маа эткени ол, тиір. Анын кийнде Каан солында тургандарга айдар: Менең кезде барыгар, каргалгандар, көрүмеске, анын элчилерине белендеген мөңкү отко. Аштаганмин, слер Маа аш бербедигер; суузаганмин, слер Маа ичерге бербедигер; кедертин келгенимде, Мени јуутпадыгар; јылаңаш болгонымда, Маа кеп кидирбедигер; ууруп јатканымды, түрмеде оттурганымды көрөргө келбедигер, тиір. Ол чакта пулар-даа айдар: э Каан! аштаганыңды, суузаганыңды, кедертин келгениңди, јылаңаш болгоныңды, ууруп јатканыңды, түрмеде оттурганыңды, ууруп јатканыңды түрмеде оттурганыңды, качан көрүп Саа болушпадык?

тир. Аларга Ол уткулап айдар: муны пу күчүлөрдий бирүүзине этпегенигер Маа этпегени ол, тиир. Айдарда, алар мөнкү кыинга, актулар мөнкү жүрүмге барар, теги.

Ак Каанга акту угына, албаты жонына алкыш сарын.

Похвальная пѣснь Царю, царскому роду и царству русскому.

1. Арпүткенди жаяган, Аргалаачы Адабыс! Ак Каанды аргала, Алкыш берип, корула!

2. Мөнкү Кудай Адабыс, Мөргүүбисти жараткын! Улу Бийди алкагын, Укту Боин сактагын!

3. Кайрал кежик беречи, Каан Кудай Адабыс! Каан угын аргала, Каандыгын корула!

4. Ада Кудай алказын, Алкыш-пыла пүркезин: Ак Каанный угына Ачу корон тийбезин!

5. Ада Кудай үстүртүн Ак Каанга болушсын; Амыр-была көлөзін, Ак агынча сактазын!

6. Агару Тын эбелип, Ак сагыжын ойгортып, Ак ойна жалызын, Акту жолын жарытсын!

7. Ада Кудай алказын! Ак сагыжын тыңытсын! Актап жолын түзезин! Ак Каанга баш болзын!

8. Жарамыкту Адабыс, Жакшылыкка бай болзын! Жарлык берип пашкарган Жаан Бийге баш болзын!

9. Жер үстүнде жүрүмүн Жеткер жобол тутпазын; Эңчү амыр журтатзын, Эзен элбек жаказын!

10. Орө Кудай алкаган, Орөлөдип жараткан, Өз алдынай башкарган Орөкөн Бийге баш болзын!

11. Ада төрөл жерине, Ада болгон боина Алкыш болзын мөнкүге. Ак Каанга баш болзын!

12. Көптөй көпкө жаказын! Көңүл ачу көрбөзін! Кууни жеткен элиний Күндүлери жаразын!

13. Укту жери кемжилбес, Учу куйу билдирбес, Улу эли бөлинбес,—Улу Бийге баш болзын!

14. Он Кудайдын алкаган, Ончо жерге жаилган, Орус жерин көдүргөн Ойгор ады мактулу!

15. Ончо жердин Жааны, Ончо элдин элбеги, Орус жерин төзөгөн Он Кудайга баш болзын!

16. Ончо јердеј чаптадың, Ончо элдеј күч әдип, Оңор јерин бир туткан Орус Каанга баш болзын!

17. Каандардыҥ аказы, Калыктардыҥ адазы, Амыр туткан Улу Бий,—Ак Каанга баш болзын!

18. Ак ширееге оттурган Ару күни алкалзын! Јаркынду вѣнец салынган Јарык күни алкалзын!

19. Алтын мөһүн жууганнай, Паалу таштыҥ көбинеј, Па-зыдынган јүреги Артык јадыр Кудайга!

20. Очөшкөнди ујалтар, Оч кууганды јалкыдар, Оштүлер-ди пактырар, Кеј јүреги кайкылу!

21. Узе сүүген элине Узу күннүј жарыгы, Устүһүнүј ал-кыжы Узулбезин мөһүге!

22. Төһерениј чалымы Текши түшсин јерине; Терс сана-ган өштүү Тизе бүксин алдына!

23. Ак Кааныбыс алкалзын! Ады чыгып макталзын! Ачык жарык сагыжын Ада Кудай јаратсын!

24. Ак Кааныбыс алкалзын! Алкышпыла уктанзын! Амыр-была курчанзын! Акту Бой јалызын!

25. Ада Кудай кежиги, Адазының алкыжы, Абазының амы-ры, Ак сагыжын ойгортсын!

26. Ак Каанныј Энези Арга болды элине; Ак саналу Эне-ге Алкыш болзын элинеј!

27. Ак Каанныј алганы Албатаа мак болзын! Алтын чач-ту Абакај Ак үреннеј алкалгај!

28. Оскүстердиј Энези, Оскөн јажың јүс ашкај! Јабыстар-дың Энези, Јажың узак јажагај!

29. Ак Кааның ордына Акту турар Уулы, Ак чолмонго јаркындаш, Албатаа јарагај!

30. Улу Бийдиң законы Укаа болзын јартына! Улу Каан-ның указы Ундулбазын качан-да!

31. Јараш күннүј жарыгы Јарып турзын элине! Јамылу Вийдиң бјаны јаилып турзын элине!

32. Ак Чимди ойгоргон, Алтын тонын кийнген, Ада бол-гон абыстар Алкыш түжүрзин Каанга!

33. Ак Каанга баш болзын! Ак законы тың болзын! Ак-ту јоны ток болзын! Алтыр черү күч болзын!

34. Кудай берген энчизи Кубулбазын качан-да! Кол ал-дында энчизи Коробозын качан-да!

35. Ада төрөл јерибис Алтын мөһүннеј бай болзын! Амыр-была бек болзын! Ажы-тузы көп болзын!

36. Неле јаман јок болзын, Меке-јаргы јоголзын Неле јакшы өксөзин, Чындык, бјан көптөзин!

37. Јаңыс Кудай алкалзын! Јаңы Аның јалызын? Јаңыс Боина јайдаган Јаткан улус јаңырзын!

38. Јаңыс Бийге баш берген јат улуска килеп, јаячыбыс ачынзын, јарыгына кычырзын!

39. Ак Кааныбыс алкалзын! Акту угы макталзын! Албатызы ток болзын! Ачана, јобол јок болзын!

40. Алтай јери алкалзын! Ада Кудай корызын! Акту јоны ток болзын! Ажы, малы көп болзын!

41. Алтайбыс јарызын! Албатызы јаңырзын! ыкту јаңы јалызын! Акту ижи тыңызын!

**Кара јайдү үч үй кижн, креске түшкени-биле,
көзи јетпес бойлоры, көстү болгоны.**

**Три слѣпныя женщины послѣ святого крещенія получают
исцѣленіе.**

Кара јайду үч үй кижн полгон. Алар үчилези көзи каран јетпес полгондор. Аргазын алар таппаганда, агару Аверкій абыска келип, айткандар: «Кудайга бистий учун пажирып, сурангын, бистий көстөрибис јарып тура барза, креске түжедик» тегендер. Айдарда агару Аверкій Чын Кудай Исус Христоско алардын учун мөргүп тургунча, кенетин күннүн јарыгынај көп артык үч јарык јалын тура-барган. Айдарда Кудайга пүдүп креске түжерге турган, көзи јетпес сокор үч үй кижн, көстөри јарт јарып тура барган. Кудайга пүтпес кара јайдулардын көстөри, аа тура, јок полуп парган.

Кара јайду Никонный креске түшкени.

Крещеніе язычника Никона.

Кара јайду Никон, јуулажып јүреле, көп черүге капсадып, аргазын таппаганда, Чын Кудай Исус Христосты кычырып крестенген; айдарда кенетин пар пойы тыңып, јок јердеј күч кожулуп, көп черуди кыра кезип, октолуп јүрген: айдарда бштү черүлер анын анип јүргенин сүреен көрүп, ке-

стиргенин артканы качкылай перген. Айдарда Никон Чын Кудайдын кучин билеле, креске тўжўп, агару полгон.

Пир ўй кижипайрамда иш иштегени.

Женщина, работавшая въ праздники.

Озо пир ўй кижипайрамда агару Николайдын пайрамы кўн аилында иштенип оттурган; айдарда агару Борис деп, бирўзи Глѣб деп, еки агару кўрўнўп, аны жемелеп айткандар: пу кўн агару ада Николайдын пайрамы кўн: сен негерек иш иштеп турун? сен билбей турун-ба: Каан Кутай Пойунун агаруларын кўндүлөбеген кижини соготон теди. Анип айдала, ол ўй кижинин турачагын оодып иеле, кўрўнбей калдылар. Айдарда наа ўй кижипайрамда, коруккан поинча, талып парала, кезеке жадып, айылып турган; ол поинча пир ай уурып жадала, пир колы куруп калган. Ол анида колы курук полуп, ўч жыл жүрген. Анын кинде, ол агаруларга мўргўп, алардын пийаны полуп, колы жазылган.

Ак жады карындаштар! кандый-даа агарулардын пайрамын кўндүлөп жүрелдер: алар андый кўндүни улу пийанду Каан Кудай Исус Христостой алынганлар, аларды кандый кижипайрамда кўндүлөп, анай полуп сурап, мўргўп жүрзе, ол кижее полужып жадылар. Же, андый ползо, Кудайдын жаратканынча полужып жадылар. Каан Кутай Исус Христос кижинин пудужине кўрўр емес, жүрегиндеги сагыжына кўрўп, пуурсап, кижинин учун мўргўген агарулардын мўргўун угун угуп жадыр.

Карындаштар! истин учун туружып мўргўген агарулардын мўргўун ылтам угуп, писке пуурсазын тезебис, Каан Кудайды пар жүрегипис-пиле, пар сагыжыбис-пыла сўўп жүрелдер. Анип жүрзебис, Каан Кутай писке пуурсаир, истин учун мўргўгеннин мўргуун ылтам угар.

Карындаштар! пис Каан Кутайдын агаруларын кўндүлөп, пайрамдабас ползобис, Кутайдын Бойун сўўбей тургандый полуп, Анын салымдарын чекчилебегендиди полорык. Каан Кутай айткан: „Мени сўўгени сўўмди чекчилеир: салымдарымды чекчилеп жүргени, Мени сўўгени ол“, теген.

Карындаштар! не-дее ползо, Кутайды мактап жүрелдер. Каан Кутай айткан сўс пар: „нени-дее этсегер, ончозын Менин макталарыма адигер“, теген.

Кутайдың жажыдын агару Нифонтың көргөни.

Видніе преподобнаго Нифонта.

Пирзинде агару Нифонт бойунын үренчиктери-биле церкведеги мөргүге келген. Айдарда архіерей паштаган мөргүү эткен. Айдарда агару Нифонт, Кутайдың көргүскени-биле көрүп тұрза, теңередиң от түжүп, церкведеги алтарга толо-берди. Айдарда архіерейди ол от пүркеп турды. Сарынчылар: «Агару Кутай, Агару Күч, Агару Өлбес» теп сарнап турганда, кенетин төрт Ангел, алар-была кожо туруп, сарнажып турдылар. Катчы апостолдың кинигезин кычырып турганда, озоогы Павел Апостол, ол катчынын кинине туруп, үредип тургандый көрүнүп турды. Евангелиены кычырган тужунда кымын оттый теңерее учуп чыгып турды. Алтын айкагы алып, чыгып клаатканда, церквениң төбөзи ачылып, теңере коины паза ачылып, анартый сүрекей жараш жыту Ангелдар „Христос Кутайга алкыш!“ теп, сарнашканча түштүлөр. Айдарда сүрекей жараш пүдүштү пир уулчакты ширедеги алтын табактын үстүне тургузып салала, пойлоры айлантра туруп койдылар. Архіерей, алтын табактагы калашты, алтын айкактагы кызыл аракыны агару ползын теп, Кутайга мөргүп, алкаирда, ончозынаң жаркынду пир Ангел пычак-была паа уулчакты саип, алтын айкака канын агысты, уулчакты, алтын табактын үстүне салып койды; анийдагеле, ол Ангел түжүгүнүп, Ангелдар-была жанажа туруп койды. Анын кинде агару Нифонт кижилердин Кутайдың Эди Канын алынып турганын көрүп турза, кезик кижини, жууктап, Кутайдың агару жажыдын алынып турганда, күн-чилеп жаркынданып турды. Кезиги, түн кара чырайлу полуп, Кутайдың жажыдын ичип турды. Айдара Ангелдар, жаркынданып келгилеп Кутайдың Канын ичкен кижилерге жаркынду вѣнец пажына салып турдылар. Түн кара полуп, Кутайдың Канын ичкен кижилердең јексинип, кедерлеп турдылар. Андый полуп, мөргү жошондо, көрүп турза, паа улчакты түрү, пүдүн поинча Ангелдар көдүрүжүп, теңерее алчыга-бердилер. Пу көргөнин агару Нифонт үренчиктерине куучындап берген.

Ак жаңду карындаштар! пис церквее праактаныкта, писиле эди сүнебистий агару Ангелы кожо праадыр теп, санаилдар. Церквее киргенде, мында Кутай Бои агару Ангелдары-была агару ширеени айлантра, писке көрүнбей туру теп, са-

нанып туралдар: Церкведе абыс мөргү әдип турганда, Кутайдын күчү, теңередиң от полуп, церквениң алтарында куюп туру теп, санаилдар. Сарынчылар „Агару Кутай“ теп сарнап турганда, алар-была кожо Ангелдар сарнажып туру теп, санаилдар. Евангелиены кычырган тужунда, Кутайдын сөстөри отчылап жарып туру теп, санаилдар Алтын аякты алчыгып клаатканда, теңередиң Ангелдар, Кутайды алкап сарнашканча, түштүлер теп, сананып туралдар. Ширееде алтын табакта калашты көрзөбис, Каан Кутай Исус Христостың агару чын Эди теп сананып туралдар, Алтын аякта Аның чын Каны теп, сананып туралдар. Ол аяктаң ичерге турган ползобис, тун кара кижилердең Ангелдар јексингендй, пистиң килинчегибистей јексинбезин теп, боюбистий килинчегибис полгоонып туралдар. Јаркынду вѣнец пажыбыска салдыралы тезебис, неле килинчегибисти Кудай алдында адай абызыбиска, јажырбай, айдалдар. Аның кийнде алтын аяктаң Кудайдын агару Эди Канын, пүдүп, сүүп ичелдер. Килинчектү поибис ичсебис, Кудайды јексиндирерибис; анаң полгой агару Ангелдар, јууктабай, јексинер. Айдарда Кудайдын түрү жарыгын алынбай, озогызынаң эки артык килинчеке тужүп, эки артык пурулу полуп, эки артык тун кара полуп, караңуй, түбү јок таамаа јаргылалып каларык. Карандыштар! канийп карачкы-была јарык пиргишпес, аниип агаруга пијар пиргишпес. Аруланып јүрелдер.

Койчы кой уурлаганы.

Наказаніе за хищничество.

Пир койчы уул өскүс үй кижиний коин жылдын-заин уурлап јүргөн полгон. Анида јүре, аа Кудайдын кыйалы тужүп, аны сүрекей коронду жылан тиштеген. Ол јалайда өлгүлүк өлүп јатканда, Кудайдын пилдирткени-биле пир агару өбөгөн крести суга сугуп, аның суун ичерери-биле, јарт суузак турагалган. Айдарда ол өбөгөн: «ол үй кижиний коин төлөп пер» теген. Айдарда ол уул пир койдын учун төрт кой перер полды, анида перди.

Изъ „разговора пѣтуха съ филиномъ“.

Пөтүк алтай камдарынаң јаман таап, үкее айткан: Кам кижі теңерени Кудай деп түйүр согот, теңерени кем салган, аны

билбейт. Жайнаганды жазарым деп, жабага тайат, жабаганы жайаган Кудайды билбейт. Элди мекелеп, Эрлике мал таят. Эди пышканда бойы жип салат. Төжөктө жатканды көрөлө, төнөдин мал керек тең, төгүндөп айдар. Үлгенди кудай эдип илү салат. Үйинде жири жок ползо, мал тайат. Пладаң ууруган кижини параан көрмөс кирди, тир.

Куучын.

К р а ч ы б ы л а а ң ч ы,

Эки карындаш кижиде болгон. Эне адасы өлө берди. Эки жайыс малы калды; эски жайы тоны калды. Эки карындаш эрмектешти: Энчибис үлежиң аламы, тешти. Эки малды пирдей үлешти. Эски жайы тондорун үлешти. Катту камырын үлежиң — ок алды; каргап жаман айдышпады. Өөн пөкөн жок полды; Өөркөп жаман айдышпады. Екүдий ортодо пир мылтык, Пир салда үлешкелек калды. Жаан карындаш айты: Адамный алкыжы болзын! Мылтыкты мен аладым, теңи. Күчү карындажы айты: Адамный алкыжы болзын! Салданы мен аладым, теңи. — Алды. Мылтык алганы аңчы болды. Салда алганы крачы болды. Крачызы катту камыр үлежин берип, урен алды. Кызыл пурул адын тутты, кылбар мистү салдазына сукты, Кырга чыгып кыра сүрди. Кулгазы жакшы аш чыкты; Ач үренине курсак полды, Алган кижизине кеп полды. Отпөк эдиң, жип жүрди; Өскүстөргө берип жүрди. Тоно кана жип жүрди, Тоны кеби өндү жүрди. Паза жылда анаң көп аш салды. Пала катты өндү жүрдилер, Үчүнчи жылында база салды. Үпчи жакшы тонду болды. Үрен сурап келип турды, Төртинчи жылында база салды. Төрүне толо алкы болды. Төнөжин малы төрөп турды. Төркүлөп төрөгөн келип турды. Пежинчи жылда паза салды, Пелен акчаны алып турды, Пежөн жедер малду полды. Пелен жири көп полды, Пергени кижиде көп полды. Педренип жүрбөс ток полды. Алтынчи жылында база салды; Анбарга патпас ашту болды; Арка толо малду болды, Алкы толо жөөжөлү болды, Алтын мөнүни көптөй берди, Арка жоны күндүлөй берди, Аштаганды азрап турды, Арыганды семиртип турды. Суранып жүрбөс пай болды. Сууң калбас туралу болды. Жылдың заң кожуп турды, Жип түгөспөс ашту болды. Аскындарды азрап турды, Айылчыларды сыйлап турды. Киш каразынаң жака этти. Кийик жакшы-

зынай тон этти. Пашка пашка аш салып турды, Пай сыгырун сыгырып жүрди; Паатыр кыйгызын кыйгырып жүрди. Жаба жүргап жатты, Жайчызын алкап жүрди. Адазын мылтыгын алган Аңчы карындаш аңдай берди. «Киштиң каразын өлтиредим, Киктиң семизин жідим», теди. Катту камырын азыка перди; Каптразын курчанып алды, Мылтыгын салып алды. «Мүүстү аң аңдайдым», теди. Ак сары адын минип алды. Аңдаирга атана берди. Эки күн аңдады, Элик палазын атты; Эки күн ерткинче, Эдин жип салды. Алты күн аңдады, Аң балазын атты; Алты күн эрткинче, Аны даа жип-ок салды. Пиик туларга жүрди, Пир неме табалбай түшти. Тектирлү кайаа чыкты, теке жумга адып түшти. Аай болор туру деп, Ай кирелү аңдады. Ай өдө берди, азыгы түгөнө берди. Адып алганы ас полды, Ады ладап, арий берди, Айылына ойто жанып ійди. Аңчы жанып келди, тешти. Айылдаштары жуулып келди; Аңнын эдин жидилер. Айылчы жолы сууган кинде Айылында жип жок полды. Аңчы аштады, айты: Аңдап тапканым каланыма жетпеди, Адып алганым курсагыма жетпеди. Ак сары адым арыды, минерге болбос. Ач үреним аштады, көрөргө болбос теди. Айылда жүрзем нени табарым? теди. Темей тенип жүрбейдим. Терине минер ат алып парадым, теди. Аң терезин аттын терине берди, Артканын азыка берди; Алган кижизи тоны жок калды, Ач үрени аш жок калды. Күс парып, жас келедим, теди. Көпти тапсам, пайырым, теди. Парды, парды, Параан жышка жетти. Аңдады, аңдады, Адып алганы ас полды, Азыгы тозула берди. Ады арий берди. Санаган сагышыла болбоды, Салган Кудайди—была болды. Күс парган бои, жас келди. Көп тапканы жок полды; Айылы журтын санады, Адына минип жанып ійди, Ат туйгагы чучуна берди. Айылына жеделбей, жайнай берди. Адын жединип жанып келди. Аңчы жанып келди, тешти, Айылчы жуунап, толо берди. Алып келгени-биле сыйлап турды. Айылчы келери токтой берди. Ач үренине артпай калды: Ач үрени аштай берди. Ак сары адын садып ійди, Крачыдаң, барып, аш сурады, кыймат перип садып алды, Каланчы өйи жединип келди, Калан сурап албанчы келди. Жеттире берери жок полды. Жепселдү мылтыгын садып ійди. Арказына кийер кеп жок полды: Алган кижизине тон жок полды. Ач үрени аштады, аштады, Айыл заин тозып жүре берди. Айылдын иттерин үрдүрүп жүрди, Айгырлу малын окшыдып жүрди. Уй көрзө сүзеен болды, Урер иттер сүүбес полды. Кыштын суугынай Кымы-

нып жүрди. Жайдың жамгырынаң Жажынып жүрди. Айыл эжитине тенип жүрдилер; Айтырбаска айтырып жүрдилер. Адазы, алдына минерге ады жок полды, Аймак аразына тенип жүрди. Энези эптеп кийер кеби жок полды, Эл аразына тенип жүрүб-ок жатты. Муна, адучы кижги, муны ук! Адучы кижги байыбас, Аткан огы жаңылбас. Адучы кижги пайыза, Ач үрени жок полор. Ач үрени бар болзо, Арт кини жаман болор. Кептиң сөзи бар: Каң төгөөчи кайылар, Кабырган малы түтөнер, теген. Крачы кижини айткан: Крачы кижги аштабас. Кырдагы малы арыбас. Кылыгы жакшыны жырдаар, Кылганду ажы кенебес, Тойо кана жырдаар, Томонду ажы тузылбас, теген;

Аилду полгон еки үй кижиниң Кудайга жараны.

О томъ, сколь любезны Богу добродѣтели семейственныя.

Пир катап агару Макарийга теңередей үн угулуп айткан: „Макарий! сен цукүнге жетре еки үй кижидей артык Кудайга жарамык полбодый. Ол еки үй кижги ыраак емес; городто аилду полуп, жүртап жадылар“ теди. Агару Макарий таякту ел городко киреле, угулган үннең темдектен айткан тураны таап алды. Айдарда ол үйдең пир үй кижги удур чыгып, агару Макарийди көрөлө, сүрекей сүгүнүп, үйине кычырып акирди. Анда паза үй кижги аны көрөлө, сүрекей сүгүнүп күндүледи. Макарий айтты: «мен мунаң ыраак еен жерде жаткан кижги едем; же слердий учун албаданып поо келдим. Нениң учун? тезе, слердий канида кылынып жатканыгарды пилеин деп, келдим; слер меней жажырбай, нени кылынып жүргенигерди маа айдып перигер» теди. Айдарда ол үй кижилер айтты: «пистей Кудайга жарагыдый нени угарыгар? Пис тезе үй аштың керегине килел, аа үзери ерлерибистий күүнине полуп жүрген едебис», тедилер; айдарда агару Макарий; «меней жажырбай айдыгар: канида жүрүмүгерди күнүгерди ертирип жазыгар» деп, кичееп турарда, алар жобожыдынып айтылар: пис еки карындашдый еменгерди едек; алар екилезе жаңыс ене-аданың уулдары; пис еки келин поо кожо жүртаганнаң пери онбеш жыл ерти. Анча жылдар ергкинче, үзери жаман пир дее сөс айдышпай, эптү жүрдүбис. Пистий паалдарыбис жок. Кудай писке пала перзе, аны Кудайдың салымына үредер едебис деп, сананып жүре-

дик. Куддарыбыс пыла јымжагын ермектежиш јүредик. Екү мо-настырга парыш, Кудайга пагып, теңередеги агару кыстарга кожуларга көп катап јоптөжиш јүрдибис. Је алган кижибис пи-сти пожатпос полор деп, тыгыныш сурабадык; ичибисте алар-дың писке карузыш јүргенин билеле, өлгүнче аларга еш по-луп јүрелдер тең, сананыш јүрүк. Јүрүмүбис Кудайга пагып јаткан еен јердеги үй кижилердиндй ползын деп, ойунду, та-бышту, јиргалду јерге парбаска, үйдең чыкпай, ижибисти иш-тенип, уузыбыс пыла Кудайды алкап, мөргүп јүрүк», тедилер. Агару Макарий угала, Кудайды алкап, айтты: «кыс ползын, ерлү үй кижилер ползын, монаш кижилер ползын, кандыйдаа кижилер ползын, пар күчи биле, пар сагыжы была јүрегинең Кудайды сүүп, јарамык кылыныш јүрген кижилер Кудайдың каандыгынай куру калбас туру» деп, кайкап јанып йди.

• Ак јайду карындаштар! ол еки үй кижидең көрө, аниш-ок кылыныш јүрелдер. Алар ел аразына јаткандаа ползо, елдин јиргалдына киришпей јүргендер, кижилер биле кыјиркашпай јүр-гендер; елдине пакатыбай, Кудайга пакатыш јүргендер; пай по-лорго пакатыбай, Кудай каандыгына пакатыш јүргендер; по-инин пинчилеп ерлеринин күүнин јандырбай јүргендер; еки келин көп жылдың туркунына кыјиркашпай јүргендер; түнү тү-жү биле сагыжы Кудайда полуп јүргендер. Јердегини енчи-ленбей, теңере Каандыгын енчилениш ижениш јүргендер. Алар Кудайдың агын санап јүргендер.

Ак јайду карындаштар! пис ол үй кижилерчилеп, аштап суузап јүргенчилеп, Кудайды санап јүрелдер. Каан Кудай Јисус Христос айткан: «актаң аштап суузап јүргендер кежик-тү, алар тойорлор!» теген. Паза айткан: „јобоштор кежиктү, алар јерди енчиленерлер“, теген. Карындаштар! пис ол үй кижилердй јобош полуп јүрелдер; Кудай каандыгында енчи јер-лү полорыбис.

«Кижее биан едип бергени Кудай Поина берге-ни» деп айткан сөскө пүдүнбеген кижилер.

О сомнѣннн въ дѣлахъ вѣры.

Озогыда пир абыс церкведе Кудайдың үредүү сөзин айт-кан: «кемпийан едип, јоктуга перзе, ол Кудайдың Поина пер-ген полор», теди. Айдарда анда он јашту пир уулчак угала,

ичинде пүдүнбей санады: «Кудай теңереде Адазынын оңунда отурганын мен пилип турум; Ол канип кижиний жоктуга пергенин алаттандыр? Пир кезек калаш перзе, аны алар пидир?» деп сананганча, жанып праадала, көрүп ййзе, самтар кимдү пир тленчи пир тураный жанында туруп суранып туру; айдарда паа уулчак полгооп көрүп турза, ол тленчиний үстүнде Каан Кудайдын чыраи көрүнген. Айдарда уулчак, коркуп, көрүп тургунча, үйдей кижинеме алчылгала, аа перерге колун сунары была, Аргалаачи Каан Кудай J. Христос тленчидей озо оң колун сунуп алала, пийан едип перген кижее алкыш переле, көрүнбей калган. Айдарда паа уулчак Кудайдын пичикте айдылган сөскө пек пүдөөчи полуп, ол городтогы кижилердин аказы полды; жокту кижилерге пийанду полуп жүрди.

Ак жаңду карындаштар! ар жоктуга, чыдаганынча, пийан едип жүрелдер. Пис тезе алар была жаңыс Агарудын паалдары. Жокту ползын, пай—даа ползын, ончобисти жаңыс Жайачи жайаган. Пис анын Агару Тынынай тынду полуп чыканыбис. Жайачи Кудайдай айдылган сөс пар: «карындажын сүүгени жарыкта туру; карындажын сүүбези, карачкы полуп, карачкыда жүрет. Карындажын жаман көрүп туруп, Кудайды сүүп турум тегени, төгүнчи туру, тегени.

Өлгөн кижиний учун пийан еткени.

Преподобная Афанасия, напоминающая о своей предсмертной волѣ.

Египет жеринде Афанасия теп монастырдагы монашкалардын пашчизы полгон. Ол өлөрдө, паа монашкаларга айткан: «төртөн конокко жетре менин адым адап жокту кижилерге аш жазап, азрап туругар», теген. Алар тогус күнге жетре, анын айтканынча төртөн конокко жеттирбей, тогус конок аш жазап, жоктуларды азрап турала, токтоп калгандар Анын кинде Агару Афанасия еки Ангел-была аларга түжүндө көрүнүп айткан: „слер менин салып перген салымынча некерек кылындадыгар? Мен слерди пилзин теп, айдарга келдим: өлгөнний учун төртөн конок жоктуларды азрап турганда, алардын Кудайга мөргүгени Кудайды пуурсадып, өлгөнний килинчеги ташталып туру. Агару кижиний сүнези Кудайдын жакшылыгы-была пийип жадыр» теди. Аниип айдала, агару Афанасия, тайагын жерге ка-

дап койоло, көрүнбей калды. Ертен турала, анын тайагын көр-
зө, агаштын жараш чечегиндй чечектеп туру. Аны көрөгеле,
ончолоры Кудайдын андый пйанын пилип, жайачи Кудайды
алкадылар.

Ак жайду карындаштар! кресту кижиний еди өлгөн, сүне-
зи түрү; же андын ползо, анын парар жолы еки жол: килинчеги
жок ползо, каандык жолы-была парып, жайачи Кудайдын жарык,
жараш јерине парып, агарулар-была, агару Ангелдар-была учу
жок жыргалда турар. Килинчектү ползо, кыйынду таамы жолы-
была парар; айда Кудайдын каргап салган көрмөстөр-биле учу
жок кыйында турар; анай пои каниип-таа пожонып полбос; анын
учун төрөгөндөри, таныштары Кудайга мөргүп жүрзе, аа јеңил
полуп турар, Кудай анын кыйынын јеңилтип турар. Анын учун
адын адап јоктуларга пйан едип турза, ол кыйыннай пожоп
чыгар. Пайрам-заин, церквее кирер-заин, аны абыска ададып,
Кудайга мөргү јеттирип жүрзе, анын килинчектерин Кудай таш-
тап, арулаир. Канча жылга көп каттап, түрү кижилер аны адап,
Кудайдаи сурап, мөргүп жүрзелер, Кудай түрү кижилердин мөр-
гүүн угуп, анын түрүде еткен килинчектерин таштап турар.
Карындаштар! кемний-дее сүнезиний учун, анын неле килин-
чектерин таштагын, жүзүнүн жарыгы тийген јерине жүргүскүн тең,
Кудайга мөргүп, сурап жүрелдер. Аниип кемний-дее сүнезиний
учун мөргүп жүрзелис, пойубыска-даа туза полор. Кудай айт-
кан сөс пар: «үзери поигар учун Кудайга мөргүп жүрүгөр, аа
уур полгонын көдүрүжүп жүрүгөр» теген. Кудай ончобисти сү-
үп туру; бис, андый-ок полуп, үзери пойлорыбысты сүүжүп
јүрелдер.

Сыгырган—была јалку пака.

Пазар паспас полуп, пака барып јасса, палдарын еешти-
рип сыгырган туштады. Пака айгты: езен бе? теди.—Сыгыр-
ган, езен, теди.—Не табыш? теди.—Јог-ла, теди. Пака база
сурады: адын кем? айылын кайда? теди. Сыгырган айтты:

Јаткан јерим јабык таш,

Јадып енчикпес сыгырган мин

Јажынар јерим корум,

Јажыл өлөн курсагым, теди.

Пака айты:

Паралду ташты аралап,

Палдарын была не жүрүн? теди.

Сыгырган айтты:

Угы жалку тебезин деп,
Уулдарым иштедип жүрүм,
Уурчы жаман болбозын деп,
Уулдарым үредип жүрүм.
Палдарым паштак полбозын деп,
Пашкарып көрүп жүрүм, теди.

Пака, э—э, теди.

Сыгырган пакадаң сурады:
Пазар паспас полуп,
Паспарлап не жүрүң? теди.

Пака айтты:

Жайгы куннун үзүүне чыдабай жүрүм,
Жадарга серүүн жер педреп жүрүм, теди.

Сыгырган сыгырып ийди, айтты: сен жалку кижги ошкош
жазың, теди. Пака, пак! теди, калып түшти, айтты:

Жалку кижги кандый?
Жартын айдып пер, теди.

Сыгырган айтты:

Жадып уйкузун таштабас
Жалку кижги пагай.
Жаик көлди жарсыткан
Жаман пүдүштү сен пагай, теди.

Пака, пак, теди, калып түшти, айтты:

Ежинип көлгө жүреттен менде не жаман-дыр?

Енчигип уйуктап жадаттан кижги не жаман-дыр? теди. Сы-
гырган айтты:

Ежинип көлди пулуткан сен пагай:

Езине ижин кидирбес жалку жаман, теди.

Пака айтты:

Палкашту көлдө балазы көп менде не жаман-дыр?

Паатыр уйкузунын уйуктайган кижги не жаман-дыр? теди.

Сыгырган айтты:

Палдарың жүрген көлди ичерге жексинчилү;

Пайрамдап уюктаган жалку жексинчилү.

Пака айтты:

Ўркенин көлгө төгөттөн менде не жаман-дыр?

Ўргүлжи амыр жүреттен кижги не жаман-дыр? теди.

Сыгырган айтты:

Ўркенин төккөн көлди ичерге жексинчилү;

Уркеип жүрген жалку жексинчилү.

Пака айтты:

Сабары тырмакту менин нем жаман-дыр?

Салчылап көчип жүрген кижине жаман-дыр? теди.

Сыгырган айтты:

Сабарлары сарбайган сени көрөргө жаман;

Салчылап көчкөн жалку көрөргө жаман, теди.

Пака айтты:

Терең көлдин түбин билер менде не жаман-дыр?

Текшилеп айылдап жүреттен кижине жаман-дыр? теди.

Сыгырган айтты:

Терең көлди чайбалткан пака жаман,

Тиленип айылды жарсыткан жалку жаман, теди.

Тебинип калып жүреттен менин нем жаман-дыр?

Теңере карап жүреттен кижине жамандыр? теди.

Сыгырган айтты:

Тебинип жүрген пака жер албас,

Тегин жүрген кижине күн албас, теди.

Пака калып түшти, айтты:

Ичке көрүп мактадар

Ишмекчи кандый? маа айдып пер, теди.

Сыгырган, шарт еде, сыгырып ийди, айтты: угуп тур, пака, теди.

Жалкурбас кижинин ажи көп,

Жалку кижинин пики көп.

Иштенер кижине ичинде Кудайды күзеир.

Иштенбес кижине ыш чыгар айылды күзеир.

Самтар кештү кем жүрү? дезе,—

Сананбас жалку жүрү тежер.

Ежик саин кем салбаип жүрү? дезе,—

Еш неме сананбас жалку жүрү, тежер.

Жалкудын көлөткөзү үйгө патпас,

Жайу жүрзе, пуды жолго патпас.

Жалкудын жаңысы адына өлбөн жетпес,

Жаңысы уйы оромго патпас.

Жалкудын ылтарыгы сүүредилип жүрер.

Жамынгануу питтеп жүрер

Жалку емес таң адарын сагыр,

Жалку кижине күн падарын сагыр.

Жалку кижине туразын жаппас,

Жалаһа барып кра салбас,
Азраган ады тенип жүрер.
Арказын сайыскан челдеп жүрер.
Иштенбес кижн муһ кўнди кыскаибас.
Иштенер кижн пир кўнди кысканар.
Иштенбес кижн неге-дее јединбес.
Иштенер кижн андый емес:
Јурун курап кеш едер,
Јулу болор кура едер.
Азраган малы аштабас,
Ач ўрени јудабас.
Оодылган немезин јазап жүрер,
Одун шиченин белендеп жүрер.
Палдарын паштап иштедип жүрер.
Пайрам кўнди кўндўлеп жүрер.
Муна, иштенбес кижн муны ук!
Јалку кижиний туружы
Јайрадылган тура-дый.
Солун јалкудый јурты
Су јускан теермен-дый.

Аракы—была чай орун плаашканы.

Аракаа чай јаргы сурап таткуурга келди. Таткуур сурады: азраган адаһ кем? емискен еней кем? тўрўгўн јерий кайда? тў-стўп турган јуртий кайда? Киик ползо, тўктў болор, кижн болзо, атту болор: ады јолый айдып пер, Керек келген болзоһ, айт: керегийн јок ползо, кееде чык, теди.

Чай айтты:	Ејен јеринде
Адам јер еде,	Еркеде жүргеним;
Енем су еде,	Орус јуртына киреле,
Тўрўгўн јерим Кыдатта,	Ордымды аракаа плааттырдым;
Турлу јерим турада.	Ончолоры аны садыжып јады-
Елдий суузыны едем;	лар:
Емчектий сўдўн-дый едем;	Којоимный лапказына кирди,
Елге јараир чай едем.	Колдудый ичине кирди,
Коштон алып садаттан	Айыл заин тарай берди,
Којойыммый садуу едем;	Алтай јерине чыга берди,
Койу салып ичеттен	Алматымды јоксыратты,
Колдудый ажы едем,	Алымга тўжўрди.

Калыкты боина пактырды,
Каланын плаап алды.
Жаргы сурап турум, теди.
Таткуур аракыдаң сурады:
Турган јерий кайда?
Туган јерий кайда? теди.
Аракы айтты:
Турган јерим турада,
Чыккан јерим каштакта.
Адам — јадыган,
Енем — кымынак, теди,
Таткуур айтты:
Чайдын ордын плааган
Чабын јаман угулат;
Пайку чайды садаттан
Пазарын не плаадын?
Коштоп алып садаттан
Кожоимын не плаадын?
Пазарга барып, алардын
Пажын не тородын?
Пайку чай ичердин
Палдарын не аштаттын?
Оруннаң туруп ичердин
Остолын не плаадын?
Чайга берер акчаны
Чалчып не плаадын? теди.
Аракы айтты:
Таткуурым! тарынба!
Тадыганга наајы мин.
Таттузынып ичкенин
Тамалынын уну мин.
Кыймыктабас кижини
Кыйгы была пастыраттам.
Оруннаң чыкпас кижипи
Ором была пастыраттам.
Мекее кирбес кижилер,
Мени ичсе киреттен,
Коп айтпас кадытты
Коорок ойнодып јуреттем.
Сыйлаңып оттураттан кадытты

Сыбыскы сыгыртып јуреттем.
Таткуурым, тарынба!
Тадыбас чайга пүтпе.
Менде јаман јок еде
Мени билер көп еде.
Агы судын сүзүги едем:
Арыш аштын майы едем.
Коройон теген аш едем.
Кожоимнын кулы едем.
Колдон колто јуреттем;
Кол учунда ойнойтом.
Айу көрзө, корукпас,
Адар октоң јалтанбас.
Таткуур айтты:
Чайдаң јаман табарзын ба?
Чал чабын айдып пер, теди.
Аракы айтты:
Чардын пелин јуур еткен
Чайдын нези артык-тыр?
Пакрас чөйгөн каилткан
Пайку чайдын нези артык? теди
Чай айтты:
Мени ичкен кижилер
Меези јымыжап терлеир;
Сени ичкен кижилер
Сербелеп пазып јурет,
Айылдаң аскырып пастырган
Аракынын јаманы емес пе?
Кобыдагы малды короткон
Коройон аракы емес пе?
Алгы јөбжөни түгөскөн
Аракы күчи емес пе?
Көптин көзүн ойгон аракы;
Көкшинний күчүн алган аракы
Колдудын колун сындырган
аракы;
Путтудын пудун сындырган
аракы;
Пуру етпести пуруга түжүргөн
аракы, теди.

Аракы айтты:
Сени ичкен кижини
Семиртпейзиң;
Көп ичкен кижини
Көкүтпейзиң, теди.
Чай айтты:
Караңуйда күйген отчылап,
Жарыдын туразың;
Кадраң болгон кижичилеп
Уурлап паразың.
Пайрам болуп,
Пастырып жүрезиң;
Парынтычычылап
Плаап алазың.
Пажына чыгып, көкүдүп жүре-
зиң;
Пала каттын ийладып жүрезиң;
Едине тиш, тыныдып жүре-
зиң;
Еки кижини согыштырып жүре-
зиң.
Езиргинче ичкендер
Енезин дее согодылар;
Алынгынча ичкендер
Адазын даа согодылар.
Тойгынча ичерлер
Тоны жок пазадылар.
Ажыра көп ичечилер
Аттаң жайу каладылар.
Оскустиң өтпөгүн плааган ара-
кы;
Оңдүдиң өдүн алган аракы;
Пайды паскан аракы,
Палазын кулга берген аракы;
Одун куйдүрүп өлтирген аракы.
Аракы актанып айты:
Мени жамандап айтпагар;
Меке төгүн жок еде.
Поина килебей ичедилер,
Полгылдап пазып жүредилер.

Каралап мени айтпагар,
Кардын жайар аракы едем.
Кабактаң алып ичедилер,
Калгылдап пазып жүредилер.
Жиктү жаман тебегер;
Жинин арлаир аракы едем,
Жилбиркеп мени ичедилер,
Жыртпай көзүн көрөдилең
Корлоп жаман айтпагар:
Коот едер аракымин.
Корукпай мени ичедилер,
Корон болорын билбейдилер.
Тоң жамандап айтпагар;
Тойго жараир аракы-мин.
Тообой мени ичедилер,
Тоголонып жададылар.
Серенип жаман айтпагар:
Сийлажып ичер аракы-мин.
Семиреин деп ичедилер;
Сийан полорын тебейдилер.
Сабактап мени айтпагар:
Садып турардын магы мин.
Санабай мени ичедилер,
Самтар болорын тебейдилер.
Төгүндөп жаман айтпагар:
Төрөгөн сийлаир аракы-мин,
Туби калгынча ичедилер,
Тубек полорын билбейди-
лер.
Аскайлап мени айтпагар:
Аилчы сийлаир аракы-мин.
Артыспай мени ичедилер,
Амырдаң азарын тебейдилер.
Жондо жаман айтпагар:
Жооктожып ичер аракымин.
Жогун берип, ичедилер,
Жоголорын тебейдилер.
Кызып жаман айтпагар:
Кыс кудалаир аракымин:
Кысканбай берип, ичедилер,

Кыйалга тўжери билбейди-
лер.

Каргап жаман айтпагар:

Карындаш сйлаир аракы-мин.

Калганын берип ичедилер,

Каны төгүлерин билбейдилер.

Күүрөй мени айтпагар:

Кйуу сйлаир аракы-мин.

Кумүжин берип ичедилер,

Күни өчөрин билбейдир.

Оштөп мени айтпагар:

Таткуур айтты: сенин жаманын жакшынды билери бар-ба?
теди. Аракы айтты: менин-биле чайдын жаманын жакшызын бои-
угар билгидий едегер: андый даа болзо, айдаин.

Кабактаи алып ичеле,

Каттын согодылар.

Пазыналбас полуп ичеле,

Палдарын согодылар.

Езиргинче ичеле,

Енезин жаман айдадылар.

Ашкынча ичеле,

Адазын жаман айдадылар.

Ит өлүмин кем өлди? тегежин.

Ичкичи кижиди өлди, тиір.

Арға жон неге түймеди? тегежин,

Аракыдаи кижиди өлгөн, тиір.

Жаргаа кемди тартырып жат? тегежин,

Жалтанбай аракы ичкенди.

Ичкери кемди иип жадылар? тегежин,—

Ичечиди пуру еткен, аны иип жадылар, тиір,

Чыбыктадып жаткан кем? тегежин,

Чыдалга аракы ичип, жаман еткенди.

Ер кижилер кемди електеп жадылар? тегежин.—

Езирик кадытты електеп жадылар, тиір,

Пу мундый болоттоны меней емес;

Пузылтынча ичердин боинаи.

Көп ичпес кижее күч-пиле кирбей жадым;

Көлөткилу көл болуп, аларды тўжүрбей жадым, теди.

Таткуур айтты:

Аймактын аразында аракаа кычалу жаман туру, теди:

Өбиштирер аракы-мин.

Өлбнин садып ичедилер,

Олө берерин тебейдилер.

Одык жаман тебегер:

Омоко ичер аракы-мин.

Одунун береп, ичедилер,

Обркөп мени айтпагар:

Ондөжип ичер аракы-мин.

Орө Кудай тебейдилер,

Олтирижерин билбейдилер.

Аракыдаң пуру таппадым.
Отко колун тутсаң, колун күйер.
Ой жок езирзең, ончо пойун күйер.
Кайадаң калыган кижн өлөр емес пе?
Кабакгаң чыкпас кижн күйер емес пе?
Поин пууланып, суга калыган түжер емес пе?
Поина килебей, аракы ичкен өлөр емес пе?
Сайга жүрген таман уйадар емес пе?
Санабай аракы ичкен уйалар емес пе?
Чамчазы жок кижини көрөргө уйатту;
Чалчып жүрген кадытты угарга уйатту.

Ер кижиниң езиригиней
Езирик кадыт уйатту.
Ези чыккынча аракы ичкен
Ер кижн коркушту.
Езирик кижиниң енези аракы,
Ажыра ичердиң адазы аракы;
Адазына айудый көрүнер;
Енезине Ерликтй болор;
Каттына камыктый көрүнер;
Палдарына пакадйй көрүнер.
Тугандарына жаман көрүнгенде,
Туура кижн жакшы көрөр бо?
Палкашта жаткай чочко жексинчилу
Пажын көдүрөлбес эзирик жексинчилу.
Артаган аштын таамы жаман;
Ажыра эзириктиң сагыжы жаман.
Ерүүлде етпес килинчекти
Езирикте пелен едер.

Күртүк биле такаа.

Күртүк биле такаа еки карындаш ермектешти. Такаа айтты: мен ертен учуп парып, жилек тередим, теди. Күртүк сурады: жилекти кайдаң терерин? теди. Такаа айтты: мен кайдаң-даа болзо, табарым, теди. Күртүк айтты: Кудай езен етсе, мен дее жилектеп парадым, теди. Такаа сурады: аакы! кайдаң жилекти терезин? теди. Күртүк айтты: кайда Кудай көргүссө, анда тередим, теди, Түн кире берди. Екү пир жерге түнедилер. Таң адын келери-биле күртүк талбып едип, учуп

парып. јилекту јалаһа тўшти, тўшкен јеринде терип јип јўрди. Така талбыш едик учаин тийле, талбырап јадагалды. Поина иженген такаа јадагалды, Кудайга иженген кўртўк емдигее јеттире тоип јўрў; јай болгондо јилек пиле јер кызылгадын терип, јип јўрет; кыш полгондо агаштын чочогоин јип јўрет.

Муна, Кудайга иженбестер пу ўлгерди угугар:

Паатыркаган падар теген.

Турагар тунар, теген.

Кее сўўленген кечке етпес,

Кере алтаган ўйге јетпес, теген.

Такаадын болбогор,

Талбырап учар кўртўктї болугар.

Уелеп айткан учурлу сўс.

Алтын ўйген суй салып,

Алатай јўрген јол сўрлў;

Алды кийни уткулу,

Абыстар јўрген јер сўрлў.

Кўмўш ўйген суй салып,

Кўрейтай јўрген јол сўрлў;

Кўннўн-заин уткулу,

Кўндўлў абыстар јўрген

јер сўрлў.

Јаман јайды таштаткан,

Јаандарга баш болзын;

Јакшы јайды ўреткен

Јакондарга баш болзын.

Агару Кудайды алкаган,

Адай абыстар мактулу;

Ару јайды чек туткан,

Албатызы јыргалду.

Ак-јарыкты јайаган

Ада Кудайга баш болзын;

Акту јайга ўреткен

Абыстарга баш болзын.

Јайачы јайын жарлаган

Јакондардын шылтузы;

Јарлу јайды таныткан

Јайачы Кудайдын салымы.

Кара бажыбыс пўдўргеп

Каан Кудайга баш болзын:

Канча пичике ўреткен

Катчыларыбыс кўндўлў.

Ќзўгибиске тын берген

Ќрў Кудайга баш болзын;

Ќс пойларыбисти ўреткен

Ќрўкўн абыска баш бол-

зын.

Ару крест салаттан

Ада Кудай јайы емей

Ак јанды жарлаган

Абыстардын сўзи емей.

Ќттў бажыбисти пўдўрген

Ќлдин Кудайна баш бол-

зын;

Ќлдин кўбин пактырган

Ќптў јонгў баш болзон.

Ак санааны эбелткен

Ангелдарга баш болзын;

Абыстар-была ўреттирген

Архїереибиске баш болзын.

Алтын пўрўк кийген,

Албаты јонын үреткен,
Ак чимди кыйгырган
Архіереибиске баш болзын.
Алды боинай билеттен,
Ач-арыка береттен,
Албаты јонды крестеген
Архіереибиске баш болзын
Уштап, баштап јүреттен
Улу абыска баш болзын;
Учур сөсти айдаттан
Улу-бійге баш болзын.
Оскүстерди азраган
Өрө тартып үреткен,
Јабыстарга біанзак
Јаан абыска баш болзын.
Уулчактарды јууп
Учур јайга үреткен,
Улу Каанный јайын туткан
Улу абызыбиска баш болзын.

* * *

Крест салынган крестүлер.
Креске јакшы мөргүгер;
Кичинек јайту балдарды
Кичеп јакшы уредигер.
Каруузын катчы үретсе,
Каан-Кудай болужар;
Качан түште үрензе,
Канча јуртка јарлаир.
Јараштырып айтканым
Јайачыбыстын салымы;
Јаантаин мөргүирге
Јалкуурбагар карындаш-
тар.
Кееркедиі айтканым
Крестүлердиі магы;
Кичинекте болзо билдирткен,
Книганый сөзи.
Үрен салар ажыбыс
Үзүлбезин качан-даа;

Үзе сүүген юртына
Үстүни Кудайдың алкыжы.
Јерге салган ажыбыс
Једимдү болзын качан-даа.
Јеттирип айткан магыбыс
Јеткил болзын качан-даа:
Элкер айткан сөзибис
Элеги-јок болзын качандаа.
Эркелу јүрген боибис
Энчү јүрзин качан-даа.
Чарас теген өзбигис,
Чактаі бериги јерибис;
Тюдралу теген юртыбыс.
Јууктаі бери јуулдыбыс.
Эжик алдында туубыс,
Эртре сүүри тажыбыс;
Экинчи каттап ју келерде,
Элдиі јажынган шибегис.
Серквелү јурт болдыбыс,
Селеніялу эл болдыбыс;
Седеі сүрекей јүрбергер,
Сени мен деп айдышпагар.
Алмыз ижин таштагар,
Аайлу јакшы јүрүгер,
Ак јайга пүдүгер,
Андый ижигер таштагар.
Көрмөс ижин таштагар,
Көрүндре јакшы јүрүгер;
Каиндайтаныгарды таштагар,
Карын јакшы јүрүгер.
Азий јайыгар таштагар,
Абыстар сөзин угыгар;
Јаман јайыгар таштагар,
Јакондар сөзин угыгар.
Кара јайду казактар
Каан-Кудайга келигер;
Магомет јайыгарды таштагар,
Мактулу јакшы јүрүгер.
Одус конок орозогорды
таштап,

Ой-жок килинчегигерди
кемзинип,
Ончо журты жайаган
Ой Кудайга нагыгар.
Салым Кудай пүдүрерде,
Санагар-была келерде,
Сананып жүри подогор.
Салемигерди таштагар.
Крези-жок алтайлар
Креске слер түжүгер.
Бисти слер көрүгер,
Бисти-ок болугар;
Бисти жайга киригер,
Бир ыргалды көрүгер.
Жарамасты сананып,
Жамандашпай жүрүгер:
Жакыган жайды сананып,
Жакшанак сүрекей жүрүгер!
Килинчекти подонып,
Кийги күнди сананып,
Керес жайды шүүнин,
Келип жакшы жүрүгер.
Тудам болгон кедегегер-
ди
Тудунганча келигер;
Тудулу церквее киригер,
Турган бисти болугар,
Ерлик кулы болбогор,
Еки каттап өлбөгөр:
Ене Каанный чын жайы
Еркелү жакшы жүрзегер.
Тарынбагар алтайлар.
Талдап пүткен жай болор;
Өркөбөгөр төрөгөндөр,
Открө пүткен жай болор.
Кедегегерди кестигер;
Керектү жайга кирдигер,
Торко чачагыгар кестигер.
Токпазынду жайга кирдигер.
Крестий күчүн көрүгер,

Келиндежеттенигерди таш-
тагар.
Кедес едип тураттаныгар-
ды
Кереке етпей жүрүгер.
Крестү болгон жаандары
Керсү жакшы болугар;
Кичү жаш балдарды
Кичеп жакшы үреттигер.
Крестүлердий балдары
Кичееп жакшы үрензин
Кичу жаан улустар
Килинчектең жалтандыр-
зын.
Ак чиймге үренип
Ада енезин үретсин;
Ада Кудай санаа берзе,
Албаты жонго жарлазын.
Жердей чыккан өлөнис
Жетре башка тазылду
Жеткил билбес пойлоры-
гар
Жетре жакшы болгогор.
Өзбк жердий өлөни,
Открө өссин жерине
Өрб Кудайдын бияны
Өзүп турзын журтына.
Жалай жердий чечеги
Жайлып өссин жерине;
Жайачы Кудайдын бияны
Жарадып турзын журтына
Үстүни Кудайдын кежикте
Уй мал азрадар;
Үзү күнний шылтууна
Үзүгү жок не ыржайдыгар,
Бозу торбок уй еди
Боибис азраган мал еде;
Чоройлоп аккан су емес-пе
Чоргодоң аккан аш емей
тебегер.

Ада Кудай кежикте
Амыр јакшы јадалдар;
Аайлу јакшы кўндерде
Аракыдап не јуредигер.
Кудай сўзин унутпагар,
Кучунга јакшы айдыгар;
Кўндү јерге мактап јўр-
зеер.

Кўни-јок јерге јыргалду
јўрзеер.

Ада Кудай кежикте
Амыр бiян берзин;
Адай абыстардый шылтууна
Ак чiймге ўрензин.
Јайачы Кудайдын кежикте
Јажыбыс бистий узазын;
Јаандарыбыстый шылту-
унда

Јайга јакшы ўрензин.

Јаан улус болгожын,
Јаик кўрмўзигер таштагар;
Јаш балдар болгожин,
Јакып јакшы ўредигер.

Кап јалайы телкем деп.
Казалап майтаган ат кан-
дый;

Каан јайы јакшы деп,
Креске тўшкен јурт кан-
дый.

Телкем јери болгожин
Темини майтаган ат кандый;
Тегин улус кўргўжин,
Теревнелў јурт кандый.

Кара јайды таштагар.
Коот јыргалга киригер;
Арјанды таштагар,
Агарулар јыргалына кири-
гер.

Артыкту крелў улустар
Ач-арыка беригер;

Чын јакшыгар јеттирзегер,
Чындык јерге бiян болор.
Тул-тулгайака болужар
Турганыгардай берижигер;
Турў јўрўп бергенигер,
Туузылган чакта бiян бо-
лор.

Ќскўстерге беригер,
Ќрў Кудайды санагар.
Јабыстарга јайгар,
Јайачы Кудайды санагар.
Бодегорды таштагар,
Боигарга келигер;
Киригерди јунугар;
Килинчегигерди таштагар.

Аруланын јунуныгар,
Арыгы тўбин сананыгар;
Чеберленип јўрўгер,
Ченеп кижии айтпагар.
Шоктоп неме албагар,
Шоолоп кижии айтпагар;
Уурдап неме албагар,
Удра кижии айтпагар.
Арыганды азрагар,
Аштаганды тойдырыгар;
Јобогонго килегер.

Јол јургенди кўндурыгар.
Билердей ўренигер,
Билбестий ўредигер;
Кўлун-даа болгожын ада-
лу болор,
Кўл-даа болгожын Кудай-
лу болор.

Биш болгожын, корымым,
дiйт,
Кижии болгожын, јааным, дiйт;
Элик болгожин турлуум, дiйт,
Эл кижии болгожын јуртым,
дiйт.

Кас болгожын,

Камыжым, дйт.
Кара албаты болгожин,
Кааным, дйт.
Жаман атты мингежин, тупла-
ган ошкош.
Жаман кижн айткажын, ыйла-
ган ошкош
Жакшы атты мингежин, учкан
ошкош
Жакшы кижн айткажын, үрет-
кен ошкош
Тыгынбасты бӯлебе,
Тындабасты айтна;
Шурганы жок тайга бол-
бос,
Шурмагы жок талай бол-
бос.
Эби жок неме пӯтпес,
Эмеги жок жоп пӯтпес;
Сõõги жок мал пӯтпес,
Сõзи жок кижн болбос.
Тõни жок јер болбос,
Тõрõгõни жок эл болбос,
Кабрузы жок мал болбос;
Кааны жок эл болбос.
Жалбыжы жок от болбос,
Жайачызы жок јурт болбос,
Кубары жок от болбос,
Кудай жот јурт болбос.
Агой теген õзõгибис,
Ак малыбыстын одоры;
Ак балыгы болгожын,
Албатыбыстын курсагы.
Арба ажы чыккажын,
Алтайларга сададыбыс;
Акча манат алгажын,
Ар керегибиске тудадыбыс.
Сула ажыбыс чыккажын,
Снаптап бис кезедибис;
Сурап кижн келгежин,

Суура согыш сададыбыс;
Жакшы болзо, Жайаганына
Жаман болзо, килинчегине;
Эрденеат, болгожын пӯдур-
лер,
Эр кижн болгожын енделер.
Уруп берген курсакты
Уртабай канаип ичеттен,
Удра келген аңды
Улабай канаип адаттан.
Алып берген апты
Амзабай канаип ичеттен;
Аткыдый крелӯ аң келзе,
Атпай канаип оттураттан.
Тайгазы жок болгожын,
Талай кайдаң агаттан,
Таай жок болгожын,
Теени кайдаң пӯдеттен.
Корголдин болгон ташту
Корым болгон әдектӯ,
Катту тажы кумак болгон,
Кара агажы таяк болгон.
Тал жакалу талаис,
Таш жакалу Алтаис;
Теңдин болгон теңерис,
Тепсең болгон Алтаис;
Алтай болгожын,
Аң еликтин турлуузы;
Агаш тажы болгожын,
Албатынын кереги.
Баи жок јурт болбос,
Башлыгы жок эл болбос;
Ташкан дади кьер,
Ташпаганы даар кьер,
Ат õлбõс алтын бе-ди,
Эр õлбõс мõнкӯ бе-ди;
Õзӯ келзе, јылып калар,
Õӯле келзе, õлӯп калар.

Крестӯ кижн Андрей Матровъ

Ұлгер сөс.

1. Теңерений кужун тудайн теп не санайзын?
теңистиң палыгын тудайн теп не санайзын?
2. Текений мүүзү теңерее жеткенин кем көргөн?
төөнүн куйругу жерге жеткенин кем көргөн?
3. Жортолбос жол пузар,
айдалбас сөс пузар.
4. Алабугада мин жок,
алу кижиде ой жок.
5. Паканын пазыгын көрүп туруп
желегин не сурадың?
6. Карынын сөзүн капка сук!
Жаанын сөзүн жанчыкка сал!
7. Тон ичинде ер жүрер, аны кем пилер?
токум алтында ат жүрер, аны кем пилер?
8. Жаанын жазат кий,
ескини ештеп кий.
9. Салкынду күнде енчү жок,
сагышту күнде уюку жок.
10. Атнастын огы алты кулаш.
11. Пийин күндүлеген пий полор,
пайын күндүлеген пай полор
12. Нени жізең аны жі!
тижий ташка тийбезин!
нени кийзең аны кий!
аркай күнге күйбезин!
нени мінзең аны мін!
ајагын жерге тийбезин!
13. Ат карызы согумтук
ер карызы елимтик.
14. Куру калбак ууска жарабас!
15. Ат киштешсе таныжар,
кижи ермектешсе таныжар.
16. Арык-таа ползо —, семиске паала!
ас-таа ползо, көпкө паала!
17. Ажим ас полды,
пажым тас полды.
18. Карга каска темекип пуду чупчунган.
19. Жаанын көрүп жаксыба!

- ескини көрүп ерикпе!
20. Отпöсти пилебе!
уунасты сүлебе!
21. Олөдим тең өтпөгүң түгөспө!
22. Качып праадып чачып пар;
23. Көркү жакшыны көрүп алгынча,
көгү жакшыны сурап ал!
24. Паатыр падар,
туурагар тунар.
25. Аргалуу алты конор
мекелүү пеш конор.
26. Жобоп папты кылыш кеспес.
27. Санаган сагыш-пыла полбойтон,
салган Кудай-была полоттон!
28. Жаман ит семирзе,
жанына кижн жуутнас!
Жаман кижн папза,
жанына кижн жуутнас!
29. Ески тонын жаказы
ертегиден арткан керезим,
Жаннн тонын жаказы
жакшыдан калган керезим.
30. Елдин епчизи
тонын топчызы.
31. Жапыс аттуу жарышчы
жаргак тонду күрешчи.
32. Керкин тудунуп керешке чыкпа!
уругун тудунуп урушка чыкпа!
33. Урушчи ујадаир
керешчи кенеир.
34. Аймагы пашкабыла уу уулаба!
адазы пашка-была астам астамдаба!
35. Су көрбөйчи өдүк чепче!
36. Темир тондуу өлүп-тир,
тере тондуу калып-тыр.
37. Аш ичкнче мейдебе,
атка минзең токтобо!
38. Лорто келген жол еде,
жүрө келген ел еде.
39. Јас жарышту,—күс күрешту.

40. Уту жок кижн полбос,
үлгүзү жок өдүк полбос.
41. Кіик ползо, түгтүү полор,
кижи ползо, атту полор.
42. Жаманы колына пергинче,
жакшыныц жолына сал!
43. Жаман кижн жууда туза
44. Жакшаа жанашкан жакшызы жугар,
жаманга жанашкан жаманы жугар.
45. Алтын ишсе үренге
аш ишсе куреакка.
46. Темирди ползо, кыска кес!
агашты ползо узун кес!
47. Адызы жокто уул паштак,
енеци жокто кыс паштак.
48. Көп адып мерген полбос,
көп айдып чечен полбос.
49. Ракка укмакка-жукка көрмөккө.
50. Агаш тазылы жер өткүре,
кижи тазылы ел өткүре.
51. Кижн колы кулгур
Кудай колы малгыр
52. Сийлап перген сиріп алар.
53. Ыныр чыныр ынырчак,
ат кулакка амыр жок,
еки жаман табышса,
ел кулакка амыр жок.
54. Сабат казан ашра кайнайр,
санагазы жок ашра айдаир.
55. Кумагы жок су полбос,
Кудайы жок ел полбос,
жаказы жок тон полбос,
жааканы жок журт полбос.
56. Жаанын күндүлеген жада калбас,
улуун күндүлеген үжүй калбас.
57. Жаандай жабыс пол!
улуга укур пол!
58. Жаанын күндүлеген жажы узун.
59. Сайак жүрген тайак жіир.
60. Сайгакчы сабырылар,

санагызын садар;
төгүнчи тунар
түнерикке падар.

61. Ажы тузун ичип оттур,
акту сөзүн айдып оттур.
62. Еки пашты пириктирген
Кудайдын соттеген;
еки пашты айрыган
Кудайдын кыјал полор теген.
63. Куунчектий күнеги јок.
64. Парда пөрүчилеп кап!
јокто шили-чилеп кат!
65. Иштегеним енем-биле адама,
үүренгеним пойума.
66. Еки кижиний пирзи јаан,
јаң кижиний пөрүгү јаан.
67. Јылкызы јок јердең тезегин не сурадың.
-

Јаманың јолы јайтак полор,
јаза пасса көн полор;
јакшының јолы чындык полор,
јаңылбай пасса чек полор.

Урчының жүрүжү ујукуда полор,
ујукуда жүрүп туттурза
узакка полор кыјыны.

Казрачының јорыгы карачкыда полор,
каништаа туттурза
каттуу полор јаргызы.

Јаманга јанашкан јат јеринде,
јакшаа јанашкан јаду јеринде.

Кижиний санаазы салкын опкош, јалайда турган јаңыс агаш
опкош, салкын канаар какса, анаар кижиний санагазы сала-
берер.

Каан Кудайдын јайган пудай калажы чочкоо перзеи, аны јийгеле артканын таштап сала-берер. Паза ол ошкон тенек кижее Каан Кудайдын алтынду алтын ошкон јакшилыктын, сөзүн айтсаи, тенек кижии аны укпай таштап керектебей паза-берер.

